

CULTURA I ENTORN

Recull de textos d'en Joaquim Franch

En Joaquim Franch deixà un nombre escàs de textos analítics sobre les preocupacions intel·lectuals i acadèmiques que presidien la seva activitat.

Aquesta col·lecció de petits documents d'en Joaquim vol ser un apunt sobre la problemàtica del desenvolupament integral del territori vista a través de la seva experiència i sensibilitat.

Transcripció del Curs General: "La gestió de la cultura. Plantejament, avaluació de recursos i finalitats".

Interacció 84

L'encàrrec que penso que em van fer era el de plantejar les dimensions contingudes en el treball quotidià en el terreny de l'animació socio-cultural.

M'ha semblat que un encàrrec d'aquest tipus era massa pretencios i he provat de reduir el plantejament a un intent d'examinar les dimensions de gestió que estan implicades en el treball d'un agent cultural. Per tant, no pretenc desplegar el tema de la gestió amb majúscules, sinó alguna cosa més humil i segurament més útil per a la majoria dels que estem aquí, com és intentar definir la nostra pròpia feina en termes, fins a cert punt, relatius a la gestió.

El procediment que pensava seguir és el següent:

En primer lloc voldria delimitar o definir algunes de les funcions que un agent cultural compleix quan està treballant directament sobre el terreny.

En segon lloc m'agradaria veure fins a quin punt depenen de la relació que el mateix agent ha d'establir amb l'aparell institucional al qual pertany. No sols, però, amb l'aparell institucional quant a aparell de poder, quant a segmentació jerarquitzada de les decisions, sinó també quant a aparell administratiu, perquè em sembla que aquests dos esculls, el de l'administració-poder i el de l'administració-burocràcia, moltes vegades juguen en contra nostre.

Si hi ha temps, intentaré concloure provant de suggerir formes constructives, pragmàtiques, d'articulació entre agent-institució-aparell; apuntar algunes reflexions entorn dels costos i la complexitat que per a mi és desitjable en les estructures i les infraestructures culturals, i esbossar indicadors que puguin servir en l'avaluació del nostre propi treball.

Abans de començar a parlar de les funcions de l'animador socio-cultural vull fer una afirmació que, inicialment, pot semblar desenfadada o fora de lloc, però, tot i així, la vull fer. Opino que si els treballadors que ens movem en aquest camp tinguéssim mentalitat d'empresa, i d'empresa privada en cert sentit que ja matisaré, seriem molt més eficaços. Matiso el sentit: no em refereixo a l'empresa privada en el sentit d'empresa que apropia recursos, espolia treball, el ven i intenta obtenir el màxim benefici tangible, sinó en el sentit d'institució que es juga la vida en l'eficàcia de la seva pròpia gestió. Si és eficaç sobreviu i sinó, no sobreviu. Des del meu treball actual, que és un treball de funcionari en una ciutat mitjana, és desesperant la constatació regular, quotidiana, eterna, d'ineficàcia, de poca rendibilitat, etc. Es en aquest

sentit en el que penso que val la pena plantejar algunes qüestions en termes de, deixeu-me dir-ho, empresa que ha de mantenir el seu propi espai. L'empresa que jo voldria dibuixar no és, per altra part, una empresa salvatge. Porto un parell de cites de dos tractats de gestió d'empreses en les quals s'esbossen, des d'Amèrica del Nord, a més a més, quins criteris haurien de regir la gestió d'una empresa competitiva. Perquè sempre darrere d'un tractat de gestió, el que es vol assegurar, la gran hipòtesi és: hem de ser millor i més competitius que ningú. En aquesta òptica, un autor que ja és clàssic, Chris Argyris, diu el que segueix, i em sembla que les reflexions que desenvoluparé no són només útils en el sentit de pensar quines organitzacions hauríem de tendir a construir, sinó, fins i tot, quin tipus de relació és aconsellable que establím amb usuaris del nostre treball.

Chris Argyris diu:

"Una empresa és molt poc eficaç i molt poc competitiva quan el control sobre tot el conjunt només el té una part i, en canvi, una empresa tendeix a ser eficaç i competitiva quan el conjunt és creat i sostingut mitjançant la interrelació de totes les seves parts".

En segon lloc

"En una empresa ineficaç, anodina, existeix consciència entre les persones que existeix pluralitat de parts, una pluralitat de departaments, de funcions, però en una empresa que tendeix a funcionar existeix consciència d'estructuració de diverses parts".

En tercer lloc

"La consecució dels objectius d'una empresa ineficaç es concebeix com una cosa relativa al bon funcionament de cada part. I, en canvi, una empresa funciona bé, efectivament, quan l'eficàcia es concebeix només com relativa a tot el conjunt".

i, finalment, diu:

"Una empresa tendeix a la ineficàcia, a la inoperància, quan és difícil per a la gent que hi treballa influir en decisions centrals. I, en canvi, una empresa tendeix a l'eficàcia quan existeix facilitat per incidir sobre les funcions de decisió centrals".

Bé, tenia interès en esbossar aquest disseny d'empresa per diverses raons. Una, perquè potser presenta una imatge menys salvatge de la que solem tenir d'una empresa privada, d'una empresa capitalista. Però és que, a més a més, és una imatge elaborada amb criteris de gestió, i el tipus de criteris que a mi em sembla que s'apunten en aquesta reflexió tenen un cert valor d'universalitat, és a dir, plantegen una organització com un tot basat en la interacció de parts, totes implicades i totes

incidents en la definició del producte a oferir i en el procés que ha de seguir.

Una altra reflexió d'un altre autor, del qual ara no recordo el seu nom, però també en la mateixa línia de fer rendible una empresa, és aquesta en sis punts, que apunta en les direccions següents:

"Els elements bàsics d'una organització, o les unitats fonamentals del canvi, del progrés, d'una organització no són els individus, sinó els grups d'individus ben articulats i orientats cap a tasques concretes".

No es juga la carta de l'èxit individual, sinó de l'èxit col·lectiu. En segon lloc:

"Un objectiu sempre adequat per al progrés d'una organització és la reducció de la competència inútil, i el desenvolupament d'una cooperació intensa, etc".

En tercer lloc, i aquesta és una afirmació que em sembla realment fora de lloc en el context de la imatge que solem tenir d'una empresa, diu:

"En una organització sana la presa de decisions es troba situada allà on es troben les fonts d'informació. No s'emplacen en funció de jerarquies, en funció de rols particulars de poder, etc".

No m'allargo perquè robaria massa temps.

Vull dir amb això que em sembla que hem de fer un esforç tots els que estem treballant en aquest camp, no un esforç dit en termes seriosos sinó pragmàtics, i en la mesura que es pugui, per anar abandonant pràctiques personals que moltes vegades estan arrelades en una història personal de resistència o de treball quasi clandestí o simplement tolerat. Hem d'anar abandonant pràctiques excessivament individualistes, excessivament exemptes d'aquesta dimensió de pertinença a un col·lectiu ampli, en el qual molts, interactuant, produeixen alguna cosa que té majors i millors garanties que un producte individual. Des d'aquesta perspectiva, des d'aquest tipus de concepció d'empresa o d'organització, direm organització des d'ara, és des d'on vull intentar esbossar quines funcions em sembla que compleix, o hauria de complir, un agent cultural, i intentar fer el que he dit abans, relacionar-los amb la institució poder-segmentació de la decisió i amb l'aparell burocràtic.

Crec que un agent cultural, bàsicament, compleix quatre funcions:

Una primera funció és una 'funció d'elaboració', d'establiment de marcs i de perspectives d'acció i de regulació d'aquests marcs. Després entraré en detall.

Una segona funció és una 'funció d'organització' de tots els recursos que utilitzarà i posarà a disposició de tots els usuaris.

I en tercer i quart lloc compleix funcions essencialment, diguem, més pedagògiques, més relatives a l'animació en termes estrictes. Són funcions de relació personal amb els usuaris proposats, i d'animació directa i de gestió directa de les activitats o dels processos de canvi social en els quals intervé.

Es possible, i no ho faré ara perquè no hi ha temps, d'inventariar molt detalladament, i això s'ha fet en diversos llibres, components puntuals de cada un d'aquests grans blocs, d'aquests grans tipus d'intervenció. Si és possible inventariar-los, si és possible registrar i mesurar, fins a cert punt, les tendències que cada un evidencia en la seva manera d'actuar, de tal manera que la simple utilització d'un instrument d'autoanàlisi com dir: funcions bàsiques que es manifestin, permet, des del meu punt de vista, una primera via simple, intuïtiva, subjectiva en gran manera, però ofereix una possibilitat d'avaluació de tres coses com a mínim:

En primer lloc, l'autoanàlisi sobre la base de l'observació de la pròpia pràctica permet veure quines tendències manifesta la meua manera d'actuar, és a dir, tinc propensió a actuar d'aquesta manera i, en canvi, no en tinc d'actuar d'una altra.

En segon lloc, com que ningú actua fora de context, també és cert que algunes de les nostres actuacions i, per tant el predomini d'un tipus d'intervenció sobre un altre, pot evidenciar no solament les propensions professionals o actituds de la gent, sinó també pot ser reflex de les demandes de l'entorn tal com ell el percep.

I, en tot cas, l'anàlisi que proposo uneix les dues coses, és a dir, si que posa de relleu de quina forma les propensions personals de la intervenció d'un agent entren en relació amb les demandes tal com ell les percep. En l'inventari que faré seguidament em sembla que poden aparèixer un piló de dimensions, quantificables per la simple observació numèrica, per registre en un inventari clàssic, les quals permeten procedir a l'operació esmentada.

Ara intentaré explicar una per una les quatre dimensions en les quals em sembla que s'estructura la intervenció d'un agent socio-cultural.

Vull referir-me en primer lloc, a una "funció d'elaboració". Aquí veig moltes coses, diverses, inventariables com deia. Primerament, penso que un animador, inexorablement, ha de percebre i analitzar les demandes que procedeixen de l'entorn en el qual actua. Hi ha una funció de percepció i de reformulació de la demanda. En segon lloc, i com a pas immediat, penso que de la reformulació de la demanda i de la reinterpretació que un agent en fa, hauria de fer el pas d'elaborar, establir, proposar

projectes precisos d'intervenció en el context que s'ha formulat. I és en aquestes dues funcions, analitzar la demanda i passar a estructurar-la en una proposta d'intervenció, on se centra allò més essencial del que jo anomenaria funció d'elaboració, que implicarà, a més a més, seqüeles, per exemple analitzar en quines condicions és possible realitzar-la, com es creen aquestes condicions, quins objectius s'han d'establir... En definitiva, quin és el producte que s'obté, en termes empresarials.

Una segona funció, he dit, és "l'organitzativa". Aquesta és òbvia, no se li ha de dedicar massa temps. S'ha de situar el servei, l'intercanvi o plataforma de relació, s'ha de planejar el temps i els materials, establir seqüències d'acció, etc, etc.: no vull donar-li més voltes.

En tercer lloc, pel que fa a la "relació" anem a la dinàmica de grups clàssics aplicada al nostre camp, és a dir, un agent es relaciona i, en aquest sentit, això ho sabem tots, ha de facilitar les comunicacions, possibilitar l'anàlisi de les relacions, aportar seguretat, estar personalment present i implicat i, en tot cas, jo diria, vacunar-se contra les seves pròpies propensions, en el sentit d'intentar portar a cap una elucidació de quina és la funció sacra que s'atribueix: si la de mestre, la de metge, la de psiquiatra, la d'expert... Aquest matis d'autoanàlisi, per a mi, és molt revelador i freqüentment útil en l'elucidació dels conflictes concrets que apareixen.

Relatiu a la funció de gestió directa, d'animació d'una activitat o d'un procés, penso que ja des d'una perspectiva pedagògica, que com veieu és la meua, un animador ha de fer disponible un espai, ha de facilitar l'apropiació dels instruments de l'acció que es proposa a l'usuari; en certs casos, ha de transmetre habilitats, contribuir a la coordinació del grup i, aquí veig la tornada al principi, ha de reelaborar la seva pròpia proposta inicial, és a dir, quan l'objectiu inicialment establert intervé en un grup inevitablement es distorsiona i, diem, la distorsió de l'objectiu inicial és la garantia que el grup se l'ha apropiat. Llavors, doncs, és desitjable la distorsió i, per tant, es necessari, és inexcusable el procés de reconstrucció de l'objectiu amb el mateix implicat, amb el suposat usuari.

Pel que fa a la "funció d'elaboració", segons la meua experiència, existeix una propensió molt elevada en les institucions d'atribuir-se l'exclusiva d'aquesta funció i, en tot cas, a suggerir de manera vaga, imprecisa i molt poc operativa, encàrrecs. En aquest sentit diria, com agent sòcio-cultural, que requereixo, suggereixo requerir, un encàrrec explícit. És a dir, perquè a més a més, la institució no té una idea clara de què pretén i només en la mesura en què algú força la formulació explícita d'un encàrrec arriba a fer possible que l'encàrrec sigui realment explícit, i a més que es matisi en funció de la globalitat que en un principi requeria. És a dir, una organització és un tot i tothom ha d'estar implicat en la formulació del producte. En segon lloc, em sembla que a més

d'aquest diàleg amb la institució, l'animador socio-cultural està obligat a efectuar mentalment algunes operacions. Crec que, inevitablement, hem d'intentar elucidar quines assumpcions bàsiques estan darrera de les propostes de la institució i, a més a més, què és allò que no ha dit, perquè a vegades, i això la pràctica institucional ho ensenya, està més ple de significat tot allò que no es formula que el que es formula. Per tant, en aquest sentit, l'esforç per elucidar les assumpcions prèvies, les hipòtesis sobre les quals, presumiblement, reposa un programa, el fet d'elucidar tot el que no s'ha dit, revela les intencions essencials de la institució.

Finalment, i pel que fa encara a aquest nivell d'elaboració en el qual intervenim tècnics, polítics, gent de tot tipus, penso que és absolutament indispensable, des d'una perspectiva de gestió, negociar dues coses:

El marge de decisió de cadascú. Ja que avui dia, ho diu la realitat, no hi ha manera, realment, d'amplificar i donar accés a tothom a allò que li convé, almenys és indispensable establir el marge de decisió de cada ú i obligar-lo a prendre'n alguna, de decisió. Dés d'on fins a on.

I a més a més s'ha de negociar i discutir fins al final quins són els instruments d'acció exigibles i, per tant, indispensables. La meua experiència diu que aquesta negociació és molesta. Molesta a la institució. La institució no vol aquest debat, ¿veritat?, per moltes raons. No sabria dir-les totes. En tot cas, diria que en la mesura que un agent força l'encàrrec explícit força l'establiment de marges de decisió, etc. Està avançant per la via de desvetllar la institució a si mateixa, i per arribar, algun dia, que l'organització funcioni com a tal i sigui el què ha de ser.

Passo al nivell "organitzatiu". Deia que la segona funció d'un agent és organitzar. En aquest sentit crec que la institució no ha de fer res, absolutament res. No és la seva funció, és la funció tècnica. El poder aquí no juga, no hauria de jugar. En tot cas, demanaria garanties: em garantitzeu, si us plau els instruments d'acció pactats, sí o no? A més a més, penso que s'ha de sensibilitzar l'aparell de poder respecte al fet que qualsevol previsió no és res més que una previsió, no és un dictamen diví. És una garantia que les coses es produiran com hem presuposat. Per tant, l'aparell polític, l'aparell institucional han de ser conscients que es donaran desajustos i que serà, doncs, indispensable i desitjable que hi hagi renegociació de les condicions preestablertes. Inclús, del marge de decisió de cadascú. La realitat posa de manifest moltes vegades les insuficiències de les competències dels diversos sectors implicats en un mateix projecte. En aquest sentit, diria que la institució no hi intervingui, en l'organització, per favor. Simplement, l'organització arreglarà problemes que remetran a un terreny que li és aliè, el de l'elaboració. Reelaborarem allò que és indispensable reelaborar.

A nivell de la tercera funció de l'agent, la de la "relació" personal, la institució per a mi no hi compta per res, no hi ha d'existir en absolut. No hi té cap paper, ni tan sols de referència.

En canvi, a nivell de la quarta funció, la funció de gestió directa de l'activitat d'animació en concret, sí. Hi ha un fet tràgic, però real: que és que l'agent és representant de. Llavors, diria que l'agent ha de ser conscient del fet i, a més, penso que ha de ser capaç de fer que la institució faci el que li toca. En aquest sentit la institució és la referència a partir de la qual és possible efectuar determinats programes, determinades activitats. La institució compleix un paper de referència, però no hi intervé. Es a dir, només la institució ha establert un marc, ha pactat un marc amb uns agents i uns usuaris i ha de mantenir-se perpetuant aquest marc fins el moment en què es reveli ineficax. Per tant, es pot dir que la institució té un paper de referència i, penso, hem d'exigir-li disponibilitat per intervenir quan els desajustos en allò que s'havia pactat són manifestos, quan és necessari regular la inadequació d'un programa a la realitat. Jo demanaria a la institució que fós una referència i mantingués un grau de proximitat a tot el que està succeint, un grau de proximitat tal que la faci eficax si és que és necessari renegociar tots; tu, jo com agent i aquestes persones com usuaris.

Pel que fa a les relacions d'un agent, que ja són patètiques, amb l'aparell burocràtic, amb l'administració, no en el sentit de poder, sinó d'organització, freqüentment molt mal organitzat, són un desastre la major part de les vegades, i és que s'ha de demanar tot. Aleshores, a falta de demanar-ho tot, suggereixo que en aquest moment el que és aconsellable, desitjable és fer l'esforç de mesurar de veritat fins on arribarà l'aparell, per no equivocar-se.

M'imagino que tots els que esteu aquí haureu viscut la meva mateixa experiència de pensar que esteu tractant amb algú capaç de resoldre qüestions concretes i trobar-vos que no és veritat. Així fins que un aprèn i deixa de creure-s'ho. A partir d'aquí és quan a nivell d'"elaboració" no hi ha elaboració possible. No hi ha una fixació d'objectius possibles sense un càlcul seriós de les probabilitats d'aquell aparell que permet un pacte immediat amb la institució: comprarem serveis a tercers. Es a dir, no hi ha res, per tant els comprarem a qui sigui, veritat? A nivell d'elaboració, crec, és important mesurar l'aparell fins on arribarà i què necessitarà procedent d'altres llocs.

En el terreny estrictament "organitzatiu", que és on realment l'administració com aparell administratiu ha d'intervenir, no n'espero res. Es a dir, espero la lenta conquesta de la voluntat dels meus companys funcionaris, que es produeix i no és impossible. Són gent històricament maltractada, abandonada, deixada, i han contestat de l'única manera que podien contestar, amb apatia. Però, molts d'ells són recuperables, encara que no a curt termini. En aquest sentit, diria, des de la

meva perspectiva, que qualsevol intervenció cap a l'aparell que impliqui diverses parts o la totalitat és una intervenció que apropa l'aparell a la realitat. Això és lògic a més perquè les persones tendeixen a crear, a sostenir, a lluitar per allò que han contribuït a crear. I al funcionari això no li passa mai. A mi em sorprèn veure, escoltar i comentar moltes vegades que, fàcilment, en serveis culturals, educatius, etc., els funcionaris són més dinàmics. A mi no em sorprèn, és lògic, perquè allò que proposava es va fent. Es a dir, existeix propensió per part d'agents i tècnics culturals a anar implicant les persones, i això, realment produeix resultats tangibles. Els aparells culturals són molt millors que els d'urbanisme, d'això no hi ha dubte.

Finalment, a nivell d'intervenció directa, quan estic sobre el terreny i immers fins al màxim en els problemes, demanaria a l'aparell que sigui sensible a l'imprevist. Però això és demanar un impossible sinó s'ha produït tot el que demanava fa un moment, apropar les persones i implicar-les. Es a dir, l'aparell serà sensible si ho són les persones. I les persones totes tenen capacitat de resposta, però no la posen en acte sinó tenen motius especials per fer-ho.

D'una manera ràpida i potser estructurada i pesada, ja ho veig, ha intentat posar en relació agent-aparell polític-aparell burocràtic. Encara una última referència als costos. A mi em preocupa molt, molt, penso que és una tragèdia, el problema del cost de la política cultural, dels programes culturals. Són molt cars, molt cars per definició. I a més ho són per mala gestió, per molta lleugeresa a l'hora de tractar el cost real del programa. Voldria dir tres foteses, coses potser ja sabudes, però que valen la pena de dir. Normalment s'avalua el cost d'un programa per la despesa immediata. Es a dir una colònia de vacances costa tant en lloguer de la casa, tant en sou dels monitors, tant en materials que hem comprat, tant en menjar, tant en electricitat, tant en autocar i punt. Això no és el cost real. El cost real és aquest cost directe més el cost de tota la infraestructura que posa en marxa el programa. En aquest sentit un s'escandalitza quan en una trobada entre tècnics municipals la gent ofereix xifres, un s'escandalitza quan observa la total diversitat de criteris i, per tant, la inexistència d'un criteri mínimament comú i raonable. Jo proposo la idea típica: hi ha un cost directe, però, per favor, calculeu de veritat els costos perquè, crec que no s'hauria de dir, treballem amb diners que no són nostres, són del ciutadà que tributa, fins i tot, més el que no pot tributar perquè ja l'han espoliat abans. Treballem amb diners d'aquestes persones, treballem amb diner de l'usuari, no és nostre i s'ha d'usar raonablement i a un cost també raonable. Però, a més, a nivell de costos en política cultural no existeix només el cost directe i el cost indirecte, el de l'estructura. Per a mi, a més a més, en el tipus de programes que portem a cap, existeix un tercer cost, el qual és difícil de definir, però que com a suggerència aquí està. Hi ha un cost d'elaboració. No és un cost directe. No és menjar, no són autocars, no són cartrons ni estisores. Però tampoc és un cost indirecte, almenys totalment.

perquè l'elaboració es produeix en l'aparell i en el terreny. És un cost difícil de mesurar en diners. És un cost mesurable en hores, a vegades en hores afegides. Però jo diria que allò que dóna rendibilitat als programes culturals no és la infraestructura. La infraestructura és encara dubtosament rendible, en tot cas, mal explotada. No és el gest directe. És, a més, irrellevant i es pot utilitzar amb una lleugeresa impressionant. El que dóna rendibilitat és el que s'afegeix a aquests dos costos, el cost d'elaboració, és a dir, el sotrac, això és, el sotrac, no el que es produeix en l'usuari, sinó el sotrac que l'especificitat dels programes culturals provoca en les estructures de poder i en les administratives i organitzatives, ¿veritat? Penso que això és la garantia final de rendibilitat.

Volia dir més coses, però em sembla que us les estalviaré. Però una sí que la diré. Havia preparat una llista, una llista d'indicadors de rendibilitat. Naturalment, indicadors eteris, com tots els que tenim en aquest moment. Però sí que vull suggerir un indicador que em sembla clar, claríssim de qualitat d'un programa cultural. És el grau d'autonomia que ha disfrutat l'agent o el creador en el procés organitzatiu i el grau d'autonomia que ha arribat a disfrutar l'usuari en la seva realització. Per a mi, aquí hi ha l'indicador. Només vull suggerir-lo, perquè sinó seria molt llarg i, a més, aquest grau d'autonomia em sembla relatiu sempre. És a dir, es produeix en la mesura que es produeix una altra cosa, en la mesura que l'elaboració és adequada. Penso que hi ha un indicador aquí també, i és el següent. Penso que podem percebre una millora qualitativa en l'elaboració en la mesura que podem percebre que els llenguatges administratiu, polític, tècnic i usuari es tornen més permeables. Quan cada un dels quatre llenguatges que s'utilitzen en la nostra professió es van impregnant un de l'altre. Cada vegada que una discussió a propòsit d'un nou programa semblant a un anterior és una discussió no més fàcil sinó més difícil, més profunda, és perquè hi ha més llenguatge comú, ¿m'explico? Jo suggereixo, doncs, dos grans indicadors qualitatus: l'autonomia de l'usuari, primer, i de l'actor, de l'agent, després. I prèviament, la permeabilització dels llenguatges i, per tant, la densificació dels discurs.

I em sembla que res més.

(Aplaudiments).

ESCOLA I ACCIO SOCIO-CULTURAL

Text inclòs a "Interacció 84: Escola d'Estiu d'acció socio-cultural". Barcelona: Diputació de Barcelona. Servei de Cultura, 1985.

1. JUSTIFICACIO D'UN PLANTEJAMENT

Redactar el que d'alguna manera constitueix la ponència oficial d'un curs sense haver tingut l'oportunitat de prendre contacte amb les persones amb les quals he de compartir unes hores de treball i de discussió se'm fa una mica difícil ja que ignoro quines són les expectatives d'aquestes persones, els seus interessos immediats i, a més llarg termini, sobretot, quines són les virtualitats que oferirà el grup que hem de constituir.

En un esforç -- necessàriament imprecís i dispers -- de previsió de quins poden ésser els eixos del treball que podrem desenvolupar, se m'acuden tres perspectives possibles:

* una perspectiva pot ésser la de considera quina funció podria complir l'escola des del punt de mira del que convencionalment anomenem animació socio-cultural; aquesta perspectiva pot ésser molt fecunda si es consideren les possibilitats d'especulació que hi ha contingudes.

* una segona perspectiva pot ésser la de prendre l'escola com el que realment és en l'actualitat i explorar -- optimitzant fins allà on considerem prudent les possibilitats de canvi de l'escola -- quina incidència pot tenir aquesta institució en el seu context, i avaluar aquesta incidència des del prisma de l'acció socio-cultural; és a dir, considerar l'escola com un agent socio-cultural; ~~és a dir, considerar l'escola com un agent socio-cultural~~. Aquesta perspectiva em sembla més realista -- contempla l'escola real i preveu algunes transformacions estimant com pot jugar en un entorn institucional més ampli --, però en cert sentit és pobre: deixa l'escola en el seu lloc demanant-li quelcom de més del que ara fa.

* una tercera perspectiva pot ésser la de considerar quines són les funcions que l'escola hauria de complir en la nostra societat atenent especialment allò que fa referència a la inserció dels nois en el context cultural i institucional en què viuen; és una perspectiva moderadament especulativa i que té la virtualitat de requerir de la institució escolar algunes inflexions en el seu funcionament tot i preservar-ne les funcions essencials.

Les tres perspectives esmentades tenen les seves possibilitats i espero l'oportunitat del primer debat del curs per desenvolupar-ne l'una o l'altra. De totes passades, la meua opció -- si és que és legítim expressar-la a priori -- és a favor de la tercera per les raons que esmentaré:

* és una perspectiva més complexa que les altres dues ja que cerca el compromís entre l'especulació i la realitat.

* crec que l'escola ha de complir algunes funcions que li són essencials ara per ara -- per exemple, contribuir que els nois i noies desenvolupin capacitats de raonament, de participació, de ciutadania...

* crec igualment que l'escola -- en termes generals -- compleix aquestes funcions de manera força deficitària i atribueixo aquest fet a algunes limitacions del concepte que tenim de la institució: en aquest sentit, em sembla que una revisió de l'escola des del punt de mira de les seves aportacions potencials a la inserció dels nois en el seu context social, tècnic... pot constituir una plataforma de reflexió susceptible d'oferir resultats estimables.

Per tal de desenvolupar aquesta proposta de reflexió, em proposo de seguir els passos següents: en primer lloc, voldria fer esment d'algunes circumstàncies que avui dia concorren a emplaçar l'escola en una situació "d'impasse", tant en relació al seu entorn com en relació a les necessitats dels nois; en segon lloc, penso que fóra oportú de donar una ullada diferent a la mateixa realitat de l'escola que veiem cada dia intentant de posar de relleu alguns dels seus elements habituals que són susceptibles d'una utilització des de la perspectiva sociocultural; finalment tinc interès en suggerir algunes qüestions que em semblen importants d'explorar al llarg del curs perquè considero que poden obrir vies de solució als problemes plantejats en el primer dels apartats i perquè poden fer-ho des de la perspectiva general d'Interacció 84.

Pot ser que aquest plantejament sembli a algunes persones excessivament pedagògic. Potser hauria d'acabar aquest apartat de plantejament i de justificació dient que, professionalment, em considero un mestre, que he estat feliç fent classe i que crec en l'escola.

2. L'ESCOLA TOCA SOSTRA, I ES DESBORDADA

Es ben perceptible que l'escola resta limitada en les seves potencialitats per un esquema conceptual que la restringeix, que n'esterilitza la funció social, per raó de la seva pròpia mesquinesa -- empro el mot sense agressivitat, volent expressar la manca d'amplitud de perspectives.

No és el moment, ni fóra útil, de desplegar tot el discurs necessari per fer palesa aquesta afirmació, i assajaré de centrar-me en aquells factors més rellevants des de la perspectiva proposada en l'apartat anterior:

2.1. En la generalitat dels cassos -- i després de tants d'anys d'assajar la superació d'aquest escull -- l'escola és

encara una institució marcada pel predomini de la funció instructiva sobre qualsevol altra. Diria que, addicionalment, em sembla percebre actualment una desorientació general sobre quin ha d'ésser el contingut d'aquesta instrucció.

- 2.2. Aquest fet s'agreuja en un moment com el present en el qual els mestres van perdent una part substancial del seu rol de transmissors d'informació. A la nostra societat la informació és fora de l'escola, hi és en quantitats massives i la institució ho ignora doblement: d'una banda, persisteix a seguir informant, d'altra banda no afecta gaire contribucions als nois en la tasca de sistematitzar la informació.
- 2.3. Tot plegat fa que l'escola tingui una manifesta dificultat per acollir personalment els nois, tant pel que fa al que són -- individus diversos -- com pel que fa al que aporten -- experiències diverses, formes particulars d'integració de l'experiència de cadascú. Molt sovint l'escola viu d'esquenes als nois i ho fa amb tota la impunitat del món.
- 2.4. D'altra banda -- potser per raó de la dispersió del discurs pedagògic o per la dificultat objectiva de procedir a una síntesi de tots els elements que li son oferts -- l'escola és desbordada pel volum i per la magnitud dels requeriments -- sovint disfressats d'ofèriment -- que li cauen al cim. Sembla com si hi hagués un acord tàcit, que l'escola, entre altres, ha de complir totes les funcions següents: subministrar als nois la possibilitat de fer experiències de multitud d'aspectes i de dimensions del seu medi material, social i institucional, fer que els nois avaluin i analitzin aquest volum immens d'experiència -- i que ho facin en el marc de programacions --, contribuir d'aquesta manera a "estructurar el pensament" dels nois, ajudar-los a edificar una personalitat sana, constructiva i autònoma, incidir sobre el medi familiar, per allò que els problemes s'originen a casa, enllaçar amb els oferiments de tota mena d'administracions i ésser presents a la vida local d'acord amb els paràmetres propis de l'administració...

Em penso que no exagero. I em penso que això és demanar massa quan tot plegat es produeix en un context de manca de projecte: no només absència de projecte estrictament educatiu, sinó, el que és pitjor, absència de model relatiu a la creixença dels nois a la nostra societat.

Sembla com si es pensés que les deficiències de l'escola poden solucionar-se per la via d'afegir noves demandes a la institució més que no pas per la via de reconsiderar quines són les virtualitats que conté com lloc propici de trobada i de treball conjunt de nens i adults. Justament és aquesta la reconsideració que voldria proposar al curs.

3. ALGUNES VIRTUALITATS DE L'ESCOLA

Em temo que el que ara diré no és pas un recurs metodològicament molt depurat, però a vegades és útil: què passa si un bon dia obres els ulls i assages de veure que és el que tens al davant? Bé, és aquesta ullada una mica cànvida el que proposo: entres a una escola, passeges, mires, escoltes i proves d'interpretar el que expressa el comportament dels nois.

Cenyint aquesta observació a l'àmbit d'un grup-classe es pot veure el següent:

3.1. La classe és un lloc d'encontre, de relació personal, de posta en comú de l'experiència i de contrast de la diversitat d'aquesta.

I això és d'aquesta manera tant si els mestres ho volen com si no ho volen: mal que sigui clandestinament, els nois saben organitzar-s'ho d'aquesta manera. Però la institució ho nega i, en el pitjor dels casos, ho persegueix, ho sanciona... inútilment.

3.2. El grup classe és una plataforma per a l'acció organitzada: acció al dedins de l'escola i acció al defora, acció constructiva i acció de resistència, acció de recerca o d'estudi i acció -- "acció" (de pel·lícula per entendre'ns).

I, també, això és així tant si els mestres ho veuen bé com si ho veuen malament.

3.3. Aquestes dues constatacions -- això s'esdevé realment -- contenen un potencial extraordinari des del punt de mira que m'interessa proposar el debat: ves per on que els nois manifesten una propensió molt clara a relacionar-se i a actuar!

Però, i això és encara més important, aquestes virtualitats del grup classe es compleixen en la mesura que l'adult les acull i, sobretot, hi afegeix un tercer acolliment: el de la necessitat que tenen els nois d'orientar-se, d'actuar intencionalment i en funció d'una orientació volguda com a pròpia, d'ésser coherents; en un mot, quan l'adult afegeix a l'acció i a la relació una dimensió d'anàlisi.

El grup-classe és un àmbit d'anàlisi de l'experiència. Si més enllà de l'àmbit d'una classe es dona una ullada al conjunt de l'escola i a la seva forma d'engranar-se en el conjunt de la realitat que l'envolta de manera més immediata, apareixen encara altres virtualitats:

3.4. L'escola és una organització complexa, és una institució on s'hi troben moltes persones, s'hi fan moltes coses diferents, hi ha una multiplicitat de serveis a organitzar, els lligams amb altres institucions són nombrosos, variats i

gens senzills.

I tots aquests trets es donen en una institució que acull a nens i nenes amb la pretensió de furnir-los d'experiència de la realitat.

3.5. L'escola és una institució present a la col·lectivitat i d'això se'n desprenen oferiments i demandes i, encara, la necessitat de l'anàlisi de les demandes i dels oferiments, és a dir, de l'elaboració d'aquesta presència per tal d'optimitzar-la en funció de la situació del cos social en el qual s'inscriu.

3.6. La complexitat de l'escola i de les relacions que manté amb un entorn que els nois també viuen amb independència del fet d'ésser "alumnes" forneix una oportunitat poc o gens explotada: sense necessitat de fer de l'escola "el lloc de la síntesi", hi ha la possibilitat de posar a l'abast dels nois els recursos de l'organització i els nusos de les relacions que manté l'escola amb institucions, associacions, grups, etc.

Si es procedeix a una síntesi breu dels resultats d'aquesta ullada a l'escola, apareixen expressions com lloc d'encontre, plataforma per a l'acció organitzada, anàlisi i reorientació de l'experiència, gestió d'una organització complexa a la que es pertany, elaboració de la presència a una col·lectivitat àmplia, emplaçament dels nois en els nusos de relació institucional...

Totes aquestes expressions són usuals en el discurs propi de l'acció socio-cultural i, penso, permeten esbossar els paràmetres d'un debat que respongui a l'ennunciat inicial d'aquesta ponència: escola i acció socio-cultural.

Per bé que, tal com ja ho he dit abans, el debat es planteja en aquest escrit des del punt de mira del mestre que, d'una banda, és el que sento més proper i, d'altra banda, és el que penso que, a curt i a mig termini, és més aconsellable ja que els qui han de transformar l'escola són els mestres.

4. ALGUNES QÜESTIONS QUE EM SEMBLEN IMPORTANTS D'EXPLORAR

Les reflexions apuntades en l'apartat anterior, si són correctes, poden tenir algunes conseqüències i, en tot cas, suggereixen vies de reflexió que són les que voldria concretar per tal de poder encetar el debat en els termes més precisos possible.

D'aquestes qüestions a explorar n'hi ha de dues menes: les unes són cenyides a l'àmbit del grup-classe i requereixen sobretot una reconsideració del paper del mestre en qualitat d'animador d'aquest àmbit d'acció, de relació i d'anàlisi; les altres fan referència al conjunt de l'escola i aquí ja no val la

consideració exclusiva del mestre com a actor sinó que és necessari tenir en compte un col·lectiu molt més ampli, en el qual mestres, nois i pares hi tenen un paper especialment rellevant al costat d'altres actors socials amb els que fóra desitjable que l'escola establís uns lligams i una relació més estable i, si ho voleu, polèmica.

Comencem per tractar l'àmbit del grup-classe:

- 4.1. Penso que la primera funció que ha de complir un mestre -- almenys des de la perspectiva en què ens movem -- és la d'estructurar un camp en el qual sigui possible establir relacions personals positives i constructives: facilitar l'encontre, propiciar l'acceptació de la diversitat, ésser present en l'elaboració del conflicte. En un mot, impulsar la trobada de les persones.
- 4.2. En segon lloc, és desitjable que hom vagi renunciant a fer de la classe el centre de la vida dels nois, que es vagi comprenent que l'autoatribució de la càtedra i del saber és el camí més ràpid i segur a l'esterilitat intel·lectual de nens i adults.

Amb això no vull afirmar, ho dic molt seriosament, que l'acte d'ensenyar és un acte irrellevant. Ben al contrari, en el sentit de mostrar, de posar en evidència la realitat, d'ajudar a discernir el més rellevant d'un conjunt de dades, d'establir categories d'anàlisi... és un acte imprescindible i transcendent en la creixença dels nois.

Però aquest acte no pot complir-se des del cel. Gairebé sempre és més eficaç des de la terra, prop de les coses, estructurat partint del bagatge d'informacions, d'estímuls i dels canals d'acció que ofereix el medi en què viuen els nois i partint també, complementàriament, del bagatge intel·lectual, emocional, motivacional de cada noi.

Diria: a la classe no s'hi aprèn com és el món, més aviat s'hi pot aprendre a interpretar-ne alguns aspectes i, sobretot, s'hi poden adquirir alguns estris d'interpretació i d'acció.

- 4.3. En tercer lloc -- i potser aquesta reflexió és igualment vàlida en l'àmbit de la classe i en l'àmbit global de l'escola -- cal que els nois emprin raonablement totes les possibilitats d'acció que els ofereix l'entorn: des de l'acció cívica convencional fins els intercanvis amb altres col·lectius, la participació a manifestacions artístiques, la presència en els mitjans de comunicació de l'entorn, la participació a les institucions i a la vida associativa local...

Això pot semblar massa genèric i una mica utòpic, però la cosa és que un bon nombre d'escoles ho duen a terme, encara que de forma dispersa i insuficientment intencionada -- i,

per tant, deixem escapar algunes de les possibilitats que ofereix aquesta forma de relació amb l'entorn.

- 4.4. Cal, igualment, que els grups-classe gaudeixin de formes d'organització per tal d'actuar tant de cares endins com de cares enfora de l'escola. Això implica l'existència de formes d'organització estable i la capacitat per generar altres formes d'organització eventual per tal de dur a terme accions concretes. És essencial que els adults siguin capaços de proporcionar a la mainada uns canals d'acció col·lectiva organitzada que acullin la seva propensió a actuar i la canalitzin en direccions que els nois els puguin percebre com respostes a necessitats reals, ja siguin pròpies ja que provinguin de l'entorn.

Abordant la qüestió des de la perspectiva del conjunt de l'escola, apareixen encara altres possibilitats.

- 4.5. És necessari que la institució escolar s'emplaci en el seu context social i institucional, que es doni un lloc en aquest context o, si ho voleu, que el trobi en el contrast amb el conjunt d'institucions que hi juguen. Aquesta existència d'una identitat institucional de l'escola, perceptible per ella mateixa i per les altres institucions com a quelcom que li és propi i que la caracteriza, és indissociable de l'existència d'un projecte -- tan educatiu com d'incidència en l'entorn -- que sigui propi de l'escola, que hagi estat elaborat pels qui en formen part, que en regeixi la gestió i que, sobretot, sigui traspassat als nois com a quelcom que estableix la identitat d'una de les col·lectivitats a les quals pertanyen.

Aquest projecte no ha d'ésser entès com una definició de drets o deures, ni d'una orientació definitiva, sinó com una pretensió provisional, sempre modificable a tenor de les variacions que es produeixin en el medi, com una pre-configuració del procés a seguir en l'existència d'una col·lectivitat i en el seu arrelament al món real.

- 4.6. L'escola ha de fer assequible als nois la seva pròpia complexitat i la participació en la gestió dels afers que a la col·lectivitat. Aquesta afirmació, evidentment utòpica, no és pas irrealitzable en la mesura que s'aconsegueixi -- en el terreny de les coses concretes -- elucidar alguns elements puntuals com els següents:

*establir camps de gestió diferenciats, àmbits concrets de la problemàtica de la vida col·lectiva o de les relacions amb l'exterior.

*assignar els diversos àmbits de la gestió a col·lectius identificables.

*establir canals d'anàlisi i de decisió a propòsit dels àmbits de gestió i dels seus grups responsables que s'hagin

instaurat.

- 4.7. Finalment, l'escola ha de fer també assequible als nois el seu propi discurs, aquell en el qual s'orienta i analitza la seva presència i les seves relacions amb l'entorn social i institucional que l'emmarca.

En un mot, i per cloure aquest avenç de proposta de discussió, crec que la qüestió clau que he volgut posar de manifest és la de l'accessibilitat: l'escola pot contribuir a fer accessible als nois la vida social. Hauria de fer-ho. Ja sé que aquesta afirmació no té res de nou. Al final m'adono que només he efectuat una relectura, potser més concreta, i així ho espero. d'una aspiració que els mestres tenim des de fa molt de temps.

EDUCACIO, CULTURA I TEMPS LLIURE

Text inclòs al "Projecte jove 1985". Ambit d'estudi: cultura i temps lliure. Area de joventut de l'Ajuntament de Barcelona.

Els mots que encapçalen aquest escrit delimiten un camp en el qual les referències són escasses, però apunten clarament quin és el propòsit que es voldria desplegar.

Entenc que aquest propòsit és el de cercar resposta a tres preguntes. Quin apropament a la cultura i quina educació són legítimes i possibles en el temps lliure? Hi ha alguna relació entre apropament -- participació -- a la cultura i educació en el context del temps lliure? Pot fer-se alguna proposició positiva en aquest sentit?

El procediment que em proposo seguir per tal d'arribar a aquelles respostes que m'és possible d'elaborar és el següent:

*En primer lloc, voldria establir algunes hipòtesis relatives a l'educació: aquelles hipòtesis que han de servir de suport a la resta del discurs.

*En segon lloc, voldria fer el mateix en relació a la cultura.

*En tercer lloc, voldria analitzar de quina manera els nois i noies estableixen relacions amb el seu entorn cultural -- i a quins nivells -- des d'una perspectiva educativa -- des de la perspectiva de la persona que es presta a intervenir amb una intenció educativa --.

*Finalment, voldria suggerir quines han d'ésser, al meu parer, les directrius de la intervenció que pretén oferir als nois i noies algun ajut, en relació al seu contacte amb l'entorn cultural i des de l'àmbit d'intervenció que és propi del temps lliure.

1. Algunes hipòtesis a propòsit de l'educació

No tinc pas la pretensió d'inventar res de noi ni de fer un inventari exhaustiu de les hipòtesis que haurien de sustentat un discurs complet sobre la pedagogia del lleure. M'interessa només de fer explícites quines són les hipòtesis que seran latents al llarg dels apartats tercer i quart, que són els més pròpiament substantius.

El present article considera especialment les hipòtesis següents:

1a. L'educació aspira a ésser una acció de la societat -- dels adults -- que incideixi en la totalitat del noi o noia.

2a. L'educació implica una intencionalitat: d'una banda implica una intencionalitat genèrica -- la intenció d'ajudar a créixer -- i d'altra banda la intencionalitat específica d'aquell que educa -- que pretén orientar la creixença en una direcció determinada --.

3a. Entre d'altres funcions, l'educació compleix la de fer accessible la cultura del propi grup social, la de contribuir a l'assimilació, per part del noi o noia, de la cultura que és pròpia del seu grup i d'inserir-la-hi.

4a. En la nostra realitat actual, una part de l'educació és encomanada a institucions que tenen per funció -- parlo de la funció real, no de la que voldriem -- fer accessible el "saber" -- la informació i el coneixement de la realitat --.

Una altra part de l'educació es realitza en altres institucions o grups que -- també de fet -- contribueixen a fer accessibles altres dimensions de la realitat: per exemple, de vegades "actuar".

Aquestes institucions són poc definides i no són pas generalitzades.

5a. L'educació, tot i que es realitza en l'acció d'uns sobre altres o en l'intercanvi, ha de prendre suport sobre els processos de desenvolupament i d'ajust a la realitat que duu a terme qui n'és el destinatari: el noi o noia.

Aquesta reflexió la desenvoluparé més àmpliament en el tercer apartat, ja que és essencial.

Sense aquest "partir de" l'educació és impossible, es degrada en domesticació o ensinistrament.

He dit -- la hipòtesi -- que l'educació és una acció sobre la totalitat del noi o noia. Es a dir, és una acció que incideix sobre tots els aspectes del seu ésser i del seu fer, sobre tots els processos que efectua. Ara bé, per molt que siguin els aspectes o els processos afectats per l'educació, aquesta no és "moltes" accions, sinó "una" acció que incideix sobre aspectes o processos diversos.

No puc tenir la pretensió de descriure la totalitat dels aspectes o processos efectuats per l'educació, i, per tant, em veig obligat a efectuar una simplificació que concretaré en una hipòtesi addicional.

6a. Des de la perspectiva del present escrit -- que és la de posar en relació educació i cultura -- i també amb la intenció de fer propostes positives, gosaria afirmar que l'educació ha de proporcionar als nois i noies tres menes de possibilitats:

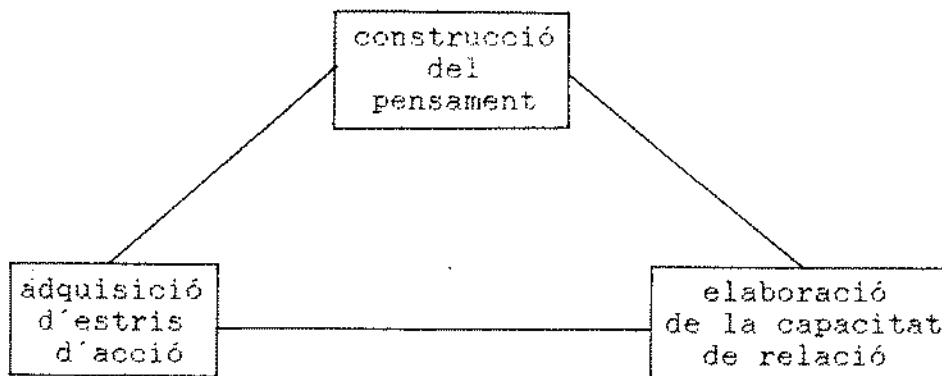
*possibilitats d'adquirir estris per actuar en la seva realitat.

*possibilitats d'adquirir capacitat de relació i de participació en grups i en institucions i d'elaborar les relacions i la participació.

*possibilitats de construir el propi pensament, la pròpia forma d'interpretar la realitat que viuen.

Aquestes tres opcions que l'educació hauria d'oferir a tothom no poden pas produir-se independentment les unes de les altres: cada una d'elles pot produir-se en la mesura que es produeixen també les altres. Depenen l'una de l'altra, mútuament.

Això és el que vol representar el gràfic 1

Gràfic 1

2. Algunes hipòtesis a propòsit de la cultura

Tampoc no es tracta encara de fer aportacions que ens portin cap novetat, sinó, des d'una altra perspectiva, fer explícites també quines són les assumpcions bàsiques que serveixen de suport a les propostes finals.

Considero que és preferent la consideració d'aquestes hipòtesis:

1a. La cultura és una totalitat estructurada, l'estructura de la qual propicia la continuïtat i garanteix condicions de transmissibilitat.

2a. En tant que totalitat, és integrada per parts: usos, estris d'acció, coneixements, creences...

Per al propòsit del present article, voldria subratllar tres de

les dimensions de la cultura:

*una dimensió estructuradora de l'acció en el context quotidià, ja sigui acció individual o col·lectiva,

*una dimensió estructuradora de les relacions interpersonals i de les relacions al marc d'institucions.

*una dimensió estructuradora de la interpretació de la realitat.

3a. La cultura s'adquireix, i això implica que és transmissible i que s'efectuen accions de transmissió dels elements estructuradors que la configuren.

4a. A la nostra societat pot parlar-se en un cert sentit -- i sempre subjectes a l'arbitrarietat en la delimitació dels àmbits -- d'una pluralitat de "cultures" pròpies de diversos grups.

Els joves constitueixen grups -- de delimitació arbitrària per bé que més o menys lògica -- generadors tant de "cultures" com de formes pròpies de participació a la CULTURA.

El perquè de l'elecció d'aquestes premisses cal cercar-lo en la pretensió d'aquest article, en l'intent de respondre a si hi ha o no hi ha una forma d'intervenció que compleixi tres condicions. La primera condició és que eduqui, és a dir, que parteixi del que el noi o noia és i fa i l'ajudi a ésser i a fer i, essent i fent, l'ajudi a créixer. La segona condició és que sigui una intervenció cenyida al camp "cultural" -- el nostre problema és ara explorar aquest camp i no uns altres --. La tercera condició és que aquesta intervenció tingui lloc en el marc del que anomenem temps lliure -- entenc per temps lliure o per lleure aquells àmbits o aquelles activitats en els que la relació amb els altres o la pertinença a institucions és volguda i en els que allò que s'hi realitza és producte d'una intencionalitat o d'un propòsit que hom considera personalment com a valuós --.

Si és cert el que s'enuncia en la segona hipòtesi, apareixen tres formes d'acció de posta en relació dels nois i noies amb la cultura:

* oferir-los plataformes d'acció en i sobre la realitat,

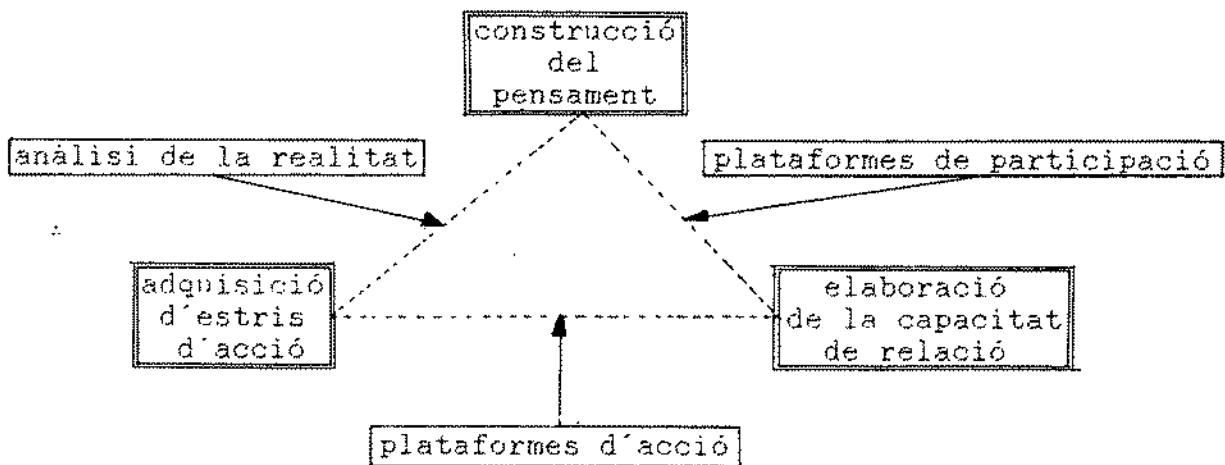
* oferir-los plataformes d'associació i de participació en grups, en associacions o en institucions,

* elaborar amb ells, o facilitar-los l'elaboració, de pautes d'anàlisi de la realitat.

Aquestes formes de posta en relació constitueixen formes d'intervenció cenyides a l'àmbit "cultural" i que, a més a més, són potencialment educatives, en la mesura que s'articulen amb l'oferta de possibilitats que s'enunciava en la sisena hipòtesi de l'apartat anterior: possibilitats d'adquirir estris d'acció,

capacitat de relació i de participació i construcció del propi pensament.

Això és el que vol representar-se en el gràfic 2.

Gràfic 2

Arribats a aquest punt, crec que el nus del problema és dibuixat fins allà on soc capaç de plantejar-lo. Des del meu punt de mira, es tracta de procedir a aquesta articulació del propòsit educatiu amb el camp cultural.

Abans de proposar formes de desenllaç, em sembla però convenient d'endinsar-se en el significat del procés mitjançant el qual un noi o una noia "aprèn" a ésser present en el seu entorn i quines són les aportacions que se'ls pot fer des d'una perspectiva educativa.

3. L'aprenentatge de la presència en el propi entorn.

Insisteixo en la necessitat de procedir a una simplificació del problema i de la darrera de les hipòtesis a propòsit de l'educació. Deia que els nois i les noies han d'arribar a adquirir uns estris d'acció, de relació i de pensament, i que és possible d'ajudar-los a fer-ho.

Ara voldria afegir que, naturalment, tots els nois i totes les noies efectuen processos d'adquisició d'aquests estris en el context de la seva experiència quotidiana: tothom aprèn a actuar en un cert grau, tothom estableix relacions d'una certa qualitat, tothom és capaç d'explicar-se el seu món eun certa mesura. En un mot, tothom efectua d'alguna manera aquests aprenentatges fonamentals.

Ara bé, és possible -- i legítim -- de plantejar-se si una intervenció d'intenció educativa que parteixi dels processos efectuats pels nois i noies i que els obri més enllà de l'immediat pot afegir quelcom qualitativament superior i perceptible.

La comparació entre l'aprenentatge en un context experiencial i l'aprenentatge possible en un context definit per un propòsit educatiu és el que he intentat de desenvolupar en els quadres 3, 4 i 5 que es refereixen respectivament als tres vèrtex del triangle en el que he volgut representar allò que, des d'una perspectiva cultural, l'educació hauria de proporcionar als nois i noies.

EN EL CONTEXT EXPERIENCIAL	EN EL CONTEXT EDUCATIU
Els nois i noies adquireixen capacitat per viure i actuar en el seu entorn quotidià. L'experiència ofereix la possibilitat d'adquirir habilitats pràctiques.	Els nois i noies adquireixen capacitat de comprensió del seu entorn quotidià i capacitat de produir comportaments útils en el marc d'aquest entorn. L'acció educativa ofereix, a més a més, la possibilitat de comprendre el sentit de les pròpies accions. I ofereix l'oportunitat d'organitzar-se per actuar conjuntament amb altres.
Aquest aprenentatge és estructurat pel tempteig, per la prova: els nois van fent coses i, tot fent, aprenen a fer-les ben fetes. Els errors es pateixen i se'n paguen les conseqüències. No hi ha ajut en les situacions de fracàs.	Aquest aprenentatge és estructurat també per la seva finalitat que és arribar a actuar amb eficàcia: els nois van aprenent mitjançant l'acció, però l'objectiu no és fer sinó aprendre. Els errors són valorats com una forma de progressar. Els nois són ajudats a superar els fracassos.
La consciència dels propis límits és poc elaborada i s'elabora en termes de frustració. L'experiència és viscuda de manera predominantment subjectiva. El risc no és controlat ni, per tant, acceptat amb consciència.	La consciència dels propis límits pot ésser ben elaborada: és possible d'abordar la manera de superar els límits. L'experiència pot ésser objectivada en una certa mesura. El risc pot ésser mesurat i acceptat conscientment com una de les condicions del propi contrast amb la realitat.

Quadre 3. L'adquisició d'estrís d'acció en la realitat.

EN EL CONTEXT EXPERIENCIAL	EN EL CONTEXT EDUCATIU
La relació es limita sovint al contacte, a formes de camuflatge i de superació de la soledat.	La relació pot arribar a ésser encontre i contrast amb els altres. Pot ésser elaboració de les contradiccions. No pretén dissimular la soledat.
La relació és poc estructurada ja que hi intervenen els següents factors: * el predomini d'un propòsit de companyia sobre un propòsit de compartir l'experiència. * la inexistència de pautes de relació al si dels grups. * la inexistència d'elements de contrast exteriors al grup que l'ajudin a objectivar-se.	La relació pot ésser força estructurada en la mesura que hi intervinguin els factors següents: * el predomini d'un propòsit de compartir l'experiència i d'actuar conjuntament sobre un simple propòsit de recerca de companyia. * l'existència de pautes i referències relacionals. * la presència d'elements de contrast - adults - exteriors al grup que li faciliten l'objectivació.
La relació es troba: depèn de l'atzar dels encontres i reproduïx models i estereotips socials que, en realitat, són exteriors al grup.	La relació s'elabora: depèn de propòsits d'acceptació i de valoració dels altres i qüestiona els estereotips culturals.
El grup és, en part, regit per un propòsit difós de trobar o de tenir un lloc a la societat "com si-gui". En aquest sentit, el grup és fortament reactiu però és mancat d'un projecte d'ús de la reacció. Enfront d'associacions o d'institucions es manté una actitud d'indiferència o d'ignorència: com a màxim dependència.	El grup pot arribar a regir-se per un propòsit de participació, de presència en la societat. Hi ha la possibilitat d'estructurar la reacció i de canalitzar-la cap a un propòsit de cercar un lloc a la societat. Es possible d'elaborar la interdependència respecte de les associacions o institucions

Quadre 4. L'adquisició de la capacitat de relació i de participació.

EN EL CONTEXT EXPERIENCIAL	EN EL CONTEXT EDUCATIU
La informació que els nois posseeixen sobre el seu entorn és feta de dades utilitàries. Aquestes dades són seleccionades en funció de les necessitats presents i dels interessos immediats. L'acció predomina sobre el pensament. Tot plegat serveix per ésser present en l'entorn i per sobreviure-hi.	Es possible que els nois arribin a posseir i a ordenar les dades significatives de l'entorn. Aquestes dades són seleccionades en funció d'un esquema de pensament que interpreta la realitat. El pensament i l'acció tendeixen a articular-se. Tot plegat serveix, a més a més, per a interpretar l'entorn, és a dir, per a ésser-hi present amb opció a transformar-lo.
Allò que els nois arriben a saber del seu entorn ha estat captat, de forma relativament "passiva": és poc o mal assimilat. Els factors que intervenen en el procés són els següents: * el contacte amb la realitat depèn més de l'atzar o de pressions socials que de propòsits explícits. * no hi ha crítica, o la crítica és escassa. * no hi ha marca de referència que estructurin l'anàlisi i la comprensió de la realitat.	Allò que els nois arriben a saber del seu entorn ha estat adquirit, de forma relativament "activa": és més i millor assimilat. Els factors que intervenen en el procés són els següents: * el contacte amb la realitat depèn més de propòsits explícits que de l'atzar o de pressions socials. * hi ha crítica. * pot haver-hi marcs de referència que estructurin l'anàlisi i la comprensió de la realitat.
La imatge de la realitat que resulta d'aquest procés serveix per adaptar-se o per actuar reactivament. Aquest procés produeix poques valoracions personals de la realitat.	La imatge de la realitat que resulta d'aquest procés pot servir per intervenir en la seva transformació. Aquest procés pot arribar a produir valoracions personals de la realitat.

Quadre 5. L'adquisició del pensament i de la imatge de la realitat.

4. Propostes per articular una intervenció.

Els quadres precedents posen de manifest -- cenyint-se a l'àmbit de la relació de nois i noies amb algunes de les dimensions essencials de l'experiència cultural -- que, en circumstàncies normals, hi ha un aprenentatge de la presència en l'entorn. I afegeixen, des d'una perspectiva pedagògica, en quines direccions és possible d'aprofundir o de millorar qualitativament aquests aprenentatges mitjançant una intervenció educativa.

Per acabar la reflexió, caldria esbossar unes bases que permetessin de sistematitzar aquesta intervenció i de fer-la efectiva en un context de temps lliure. Així com en l'apartat anterior he intentat de precisar els vèrtexs del triangle representat al gràfic 2, ara procuraré d'exposar com em sembla que s'han de concebre els costats d'aquest triangle.

A l'apartat segon, suggeriria que és positiu d'oferir a nois i a noies un marc que els forneixi tres menes de plataformes.

4.1. Plataformes de relació i de participació.

La idea essencial és que els nois i noies necessiten disposar d'àmbits d'encontre i que, en aquests àmbits, és possible d'oferir-los un ajut substancial en la mesura que hi poden trobar marcs de referència que els ajudin a orientar -- objectivant-los -- les seves possibilitats de relacionar-se i la seva participació en la vida col·lectiva.

En el nivell de les relacions personals, em sembla que s'ha de tendir a facilitar-los la descoberta de l'altra -- dels altres --, el contacte i l'elaboració de les contradiccions que sorgeixen de la relació seriosa, l'exploració del significat que emergeix de les relacions, la valoració de la diferència.

En el nivell de la participació a associacions o a institucions, la contribució més important que es pot fer és la que apunta a la socialització del pensament, a la propiciació de l'emergència de responsabilitat personal: l'emergència de capacitat de resposta implicadora d'un mateix.

4.2. Plataformes d'acció organitzada.

La propensió observable dels nois i noies a trobar-se conté una dimensió d'acció: no es troben només per cercar redós els uns prop dels altres, es troben també per fer, per explorar el significat i el resultat de la seva acció en el seu entorn. En aquest sentit, els marcs institucionals que acullen els joves han de proporcionar-los algunes oportunitats específiques.

En primer lloc, és important que arribin a saber situar-se en el seu entorn: que hi sàpiguen descobrir què és el més significatiu, que trobin quines són les respostes que hi poden donar.

En segon lloc, el fet d'actuar conjuntament amb altres i de fer-ho comptant amb la presència d'algú que intervé legitimant-se en una finalitat educativa ha de permetre d'avançar en la clarificació de les finalitats de l'acció; què es pretén amb les accions empreses, per què es pretén, a quins propòsits serveix la pròpia acció.

En tercer lloc, l'acció comporta l'adquisició d'habilitats, l'aprenentatge de maneres de saber moure's, d'ésser present i d'incidir en el propi entorn. La constant posada en pràctica del que hom és i sap que implica tota acció i el contrast amb la realitat que suposa actuar serveix per anar trobant les pròpies mesures i els propis límits i possibilitats.

Finalment, en tota plataforma associativa o institucional, és possible la realització de processos de socialització de l'acció en un doble sentit; d'una banda hi ha el fet "d'actuar amb", de no ésser sol, d'haver d'organitzar-se; d'altra banda hi ha sempre latent el problema del significat social de l'acció desenvolupada. Es en aquests dos sentits que em sembla que l'acció pot esdevenir una dimensió essencial del procés global de socialització del noi o noia.

4.3. Plataformes d'anàlisi.

L'anàlisi, el debat, serveix més essencialment per valorar quin és el propi propòsit de relació amb els altres i quina és la qualitat a l'intercanvi que hom és capaç d'establir-hi i també per valorar el propòsit i el sentit de l'acció que hom realitza amb ella, així com per anar cercant l'optimització de la pròpia acció, ja sigui individual o col·lectiva.

En un mot, l'anàlisi serveix per construir la pròpia presència en el propi entorn.

Això implica la gènesi de valoracions, l'emergència de criteris, l'ús de la capacitat per qüestionar tant l'entorn com la pròpia presència -- constituïda per relacions i per acció --. Valoracions, criteris, qüestionaments són susceptibles d'ésser explicitats i d'ésser conceptualitzats... de fer el pas des del terreny experiencial cap al terreny ideològic, de passar a formar part de la identitat de cadascú, de construir aquesta identitat.

Qüestionar i valorar, qüestionar-se i valorar-se, són passos orientats a dirigir-se per si mateix, a cercar el propi lloc en el propi entorn, a ésser en aquest entorn forçant-lo a canviar, participant en el canvi.

He parlat de plataformes, en plural, i les he caracteritzat com a plataformes de relació, d'acció o d'anàlisi. En realitat, tota plataforma conté possibilitats de relació, d'acció i d'anàlisi. De la mateixa manera que he dit que no pot parlar-se d'educacions -- en plural --, sinó d'educació, encara que aquesta es realitzi en una diversitat d'accions, hauria de dir igualment que allò que és necessari és una gènesi de plataformes i una intervenció educativa que garanteixi que cada una de les plataformes ofertes als nois o noies els arribi a oferir el que tenen de potencial de relació, de potencial d'acció organitzada i de potencial d'anàlisi de la realitat i de construcció de la pròpia identitat.

Potser caldria subratllar encara que allò que es pretén en darrera instància és justament que cada noi o noia arribi a poder construir la seva identitat situant-se de la millor manera que ell o ella pugui orientar-se en un entorn en què estableix relacions i sobre el que actua.

MANIFEST PER LA DEFENSA DE LES GAVARRES I DEL MASSIS DE CADIRETES (O DE L'ARDENYA)

Text redactat per en Joaquim Franch, membre de l'Associació d'Amics de les Gavarres i del massís de Cadiretes. Novembre 1986

Nosaltres, homes i dones dels pobles que formen o circunden els massissos de les Gavarres i de Cadiretes o amics d'altres indrets que s'estimen la nostra terra.

Manifestem la nostra voluntat que el massís de les Gavarres sigui declarat Parc Natural i que el massís de Cadiretes (també dit Ardenya) sigui objecte d'un tractament urbanístic i forestal que deturi la degradació.

Manifestem la nostra voluntat que la protecció d'ambdós massissos es configuri en la forma d'un projecte de desenvolupament del seu potencial i dels seus recursos que sigui respectuós amb els seus valors naturals, paisatgístics, culturals i econòmics.

Manifestem la nostra voluntat de prendre part efecgiva en el planejament i en la realització d'aquest projecte de protecció.

I exposem que tenim deu raons per argumentar que un projecte de protecció compatible amb el desenvolupament dels nostres recursos potencials és l'única garantia consistent d'un futur en el que la prosperitat pugui ésser sostinguda per sempre més.

1. Perquè aspirem a un desenvolupament equilibrat de la nostra societat.

Avui, quant totes les societats humanes comencen a sentir-se amenaçades per les conseqüències dels seus propis processos de desenvolupament, els organismes internacionals responsables de la conservació formulen el principi que el manteniment de la vida sobre la terra depèn que l'home sàpiga explotar-ne els recursos sense malmetre'ls i assegurar-se que les generacions futures podran també gaudir d'aquesta possibilitat.

L'estratègia mundial de la conservació de la natura es basa, doncs, en aconseguir que, en el màxim d'indrets, els homes fem de les costes, dels rius, de les planes, dels boscos i de les muntanyes un ús que ens permeti de continuar utilitzant-los sempre més.

Perquè això sigui possible, cal que la nostra societat sàpiga planejar els usos del territori de forma equilibrada: habitant unes zones, cultivant-ne unes altres, posant en explotació determinats sòls i, també, preservant alguns indrets de la pressió excessiva.

D'aquells indrets que l'home continua explotant, però sotmetent-los a una vigilància que permeti que no perdin les seves característiques originals en diem Parcs Naturals.

Aspirem a que tot el territori del nostre país rebi el tractament més respectuós possible, però mentre la nostra societat no arribi a transformar-se per aconseguir-lo, creiem que cal preservar determinats espais que equilibren el conjunt del territori.

Les muntanyes de les Gavarres i de Cadiretes són d'aquests espais que poden donar al conjunt de les nostres comarques, les quals han estat molt alterades i de forma molt ràida, un equilibri de conjunt.

Per això afirmem que és convenient que les muntanyes de les Gavarres rebin el tractament d'un Parc Natural i que el massís de Cadiretes sigui objecte d'una normativa urbanística i forestal més precisa.

2. Perquè aspirem a que es desenvolupi la legislació catalana.

La Llei d'Espais Naturals del Parlament de Catalunya afirma que els seus objectius són protegir, conservar, gestionar i, si s'escau, restaurar i millorar la riquesa i la productivitat dels espais naturals de Catalunya. I afageix que això ha de fer-se de manera compatible amb el desenvolupament i la utilització dels recursos i ambientals i en el marc de la protecció del medi i de l'ordenació racional i equilibrada del territori.

Aquesta mateixa Llei diu que hem d'entendre que són espais naturals tots aquells que no han estat essencialment transformats per l'explotació i l'ocupació humana, que contenen espècies vegetals o animals d'interès científic o que presenten paisatges naturals de valor estètic.

El nostre Parlament, doncs, ha aprovat una Llei en la que els catalans ens obliguem a utilitzar els recursos de la nostra terra mentre els protegim i els conservem. Amb aquesta Llei, ens afegim a tots els països del món que es plantegen la conveniència de fer un ús responsable dels seus recursos naturals perquè han arribat al convenciment que aquesta és la base d'una prosperitat sostinguda.

Els massissos de les Gavarres i de Cadiretes tenen les característiques que la llei estableix perquè rebin la consideració d'espai natural i, en conseqüència, siguin l'objecte d'una política de protecció.

Aquesta política de protecció ha de vetllar pels seus valors naturals, culturals i paisatgístics, així com pel seu potencial econòmic i per les possibilitats que ofereixen a la ciència i a

l'educació.

Entenem que, en el cas de les Gavarres, la figura de protecció que s'escau millor a les característiques del massís és la declaració de Parc Natural, amb el desenvolupament del corresponent projecte de gestió natural, econòmica i cultural.

Entenem que en el cas del massís de Cadiretes allò escaient és la redacció d'una normativa urbanística i forestal específica orientada a deturar la degradació del massís, a racionalitzar-se l'explotació i a preservar determinades singularitats molt característiques des del punt de vista botànic i faunístic.

3. Perquè el paisatge és un bé comú de tots els ciutadans.

Si bé és cert que els boscos tenen propietaris -- que paguen uns impostos a canvi del dret d'explotar-los --, encara és més cert que el país és de tothom.

Les muntanyes i els boscos són indrets de quietud, de silenci i de tranquil·litat en un món on tot això és escàs.

Les fonts i les ermites són indrets de trobada, d'aplec o de berenada en un món on trobar-se és rar.

Els camins ombrejats i els racons als quals ens duen són indrets on se cerquen bolets, cargols o aspèrgols que, un dia de tant en tant, vesteixen de festa la vida quotidiana.

El silenci i les ermites, les fonts i els camins, les muntanyes i els boscos són, tot plegat, un bé públic que tothom té dret a gaudir sense malmenar-lo.

Per tot això, cal que el paisatge sigui ordenat i protegit d'accions que beneficien a una, provocant un perjudici a tots.

4. Perquè el paisatge hi ha escrita una part de la nostra història.

Durant molt de segles, l'home ha estat present als nostres paisatges i els hi anat donant una part de la configuració que ara tenen. Esborrar les traces que l'home hi ha donat significat menyspreant la identitat que hem rebut dels nostres avantpassats.

Els noms de lloc i els camins, les creus de terme i les particions, arbres singulars i edificacions han anat donant al paisatge una estructura sense la qual no sabríem comprendre'l.

L'arquitectura dels masos i l'ordre que creaven al seu voltant en feixes, pous, eres i horts expressa un període molt extens de la història del nostre poble.

D'altres construccions com ara rescloses, molins, fonts o pous de glaç són també una crònica viva de la manera com moltes generacions han bastit la seva vida i han establert amb la terra una relació duradora i profitosa.

Les arts del bosc i de la cacera, la ciència de les plantes i les llegendes mitjançant les quals s'intentava d'explicar els més petits la forma de vida necessària a la col·lectivitat són també signes impresos encara en algunes formes de vida actuals.

El paisatge és també un patrimoni cultural que pertany a tothom i que és indispensable de preservar com a referència per comprendre el present i per esbossar el futur.

5. Perquè la protecció millorarà, inevitablement, l'administració del paisatge, del patrimoni de tots.

En efecte, la decisió de protegir el paisatge i el medi té, a la curta o a la llarga, dues menes de conseqüències:

*En primer lloc, l'Administració es veu obligada a actuar de forma més coordinada i a actuar des del mateix indret protegit -- no pas des dels despatxos --.

*En segon lloc, la protecció acaba concretant-se en la realització d'inversions i d'obres públiques que milloren l'espai protegit.

Cal tenir present que la Llei diu que l'Administració és responsable de la protecció dels espais naturals, del manteniment dels seus equilibris, de la defensa dels seus ecosistemes i recursos de totes les causes de degradació que els poden amenaçar. Lògicament n'és responsable, amb molta més raó, en un espai protegit.

D'això és raonable esperar-ne accions de millorament de les xarxes d'accessos, de la prevenció dels incendis i, en general, de reacondicionament del paisatge.

Si afirmem que el paisatge és un patrimoni natural i cultural que pertany a tota la col·lectivitat, hem d'afirmar també que cal fer efectiva l'esperança que aquells que tenen cura d'administrar allò que és de tots se'n facin responsables amb totes les conseqüències.

6. Perquè volem que l'explotació forestal sigui font d'una riquesa creixent i sostinguda.

En el marc d'una política de protecció del medi natural, l'explotació dels boscos ha de rebre un impuls i una

racionalització dels quals es troba molt necessitada.

Els boscos anomenats mediterranis no són, certament, d'alta productivitat. Però és igualment cert que no ens hem donat encara l'oportunitat de plantejar-ne l'explotació òpticament racional.

Qualsevol política de protecció és, essencialment, un projecte de desenvolupament integrat a les característiques del medi natural. En aquest sentit, volem que els nostres boscos siguin convenientment planejats en diversos aspectes.

En primer lloc, cal el suport públic a aquelles explotacions que s'ajustin millor al projecte de desenvolupament de la zona, i això tant pel que fa a les espècies vegetals a explotar com pel que fa a les tècniques d'explotació. Aquest suport pot materialitzar-se en forma de subvenció a certes explotacions, en forma de tractament fiscal específic o en forma d'assistència tècnica.

En segon lloc, cal la inversió pública en una xarxa de vials i accessos que sigui racional i de baix impacte la qual cosa, a la llarga, és una garantia sòlida de la rendibilitat del conjunt dels boscos.

En tercer lloc, cal una atenció especialment intensa a la prevenció dels incendis i a la investigació de les plagues o d'altres accidents que poden perjudicar les explotacions.

En quart lloc, és necessària la realització d'estudis de rendibilitat i de viabilitat d'aquelles explotacions que, a la llarga, poden conciliar el doble objectiu de fer ús del medi ambient sense deteriorar-lo: el que vol dir que se'n podrà fer ús sempre més.

Finalment, cal també investigar quina és la dimensió mínima de les explotacions per tal de fer-les rendibles i quines vies existeixen per promoure l'agrupació de la propietat per tal de possibilitar una gestió alhora racional i rendible.

No requerim pas la protecció de boscos improductius. Al contrari, ens interessa conciliar la productivitat amb la conservació d'una font de riquesa que, ben conservada, és inexhaurible.

7. Perquè la declaració de Parc Natural revaloritza la zona que és objecte de protecció.

La declaració de la voluntat de protegir una zona subratlla els seus valors, i aquesta revalorització esdevé beneficiosa per a les persones que hi viuen.

El primer efecte de la protecció és un augment de l'afluència turística, no pas en forma de turisme de masses sinó

de turisme especialitzat, que fa una demanda específica i que, en general és respectuós amb l'entorn i amb la cultura locals.

En segon lloc es revaloritzen edificis que, altrament, resten abandoants o poc utilitzats. La protecció requereix equipaments com ara centres d'informació o d'interpretació del paisatge, hostals o altres serveis d'acolliment, cases de colònies, serveis de guies, etc. Tot això permet de recuperar i de donar vida a una part del patrimoni arquitectònic i d'explotar-lo.

En tercer lloc, la protecció comporta que es promocionin algunes de les produccions locals, especialment les artesanes o artístiques, i això pot constituir a la llarga una sortida professional per a joves que troben dificultats per accedir al treball.

En resum, la protecció genera una demanda d'equipaments i de serveis que enriqueix la zona protegida.

8. Perquè la declaració de Parc Natural comporta una preferència en l'atorgament d'ajuts oficials.

No es tracta únicament del fet que una zona protegida és una zona on s'hi realitzen inversions públiques.

Es tracta, a més a més, del fet que la protecció d'una zona implica alguns canvis en les formes d'explotar-la, i això ha d'ésser recolzat per l'Administració.

Pot tractar-se, d'una banda, de la subvenció a determinades explotacions que siguin considerades preferencials o especialment convenients.

Pot tractar-se també de la subvenció a les millores en els edificis o en els serveis que contribueixen a donar a la zona una fesomia més adequada al projecte de protecció.

O pot tractar-se de desgravacions fiscals per aquestes mateixes raons.

En tot cas, allò segur és que, a la curta o a la llarga, l'Administració pública recolza materialment aquelles realitzacions que milloren la zona protegida.

L'experiència internacional és plena d'exemples en els quals es demostra aquest efecte beneficiós de la protecció. I la nostra pròpia experiència nacional comença a demostrar-ho, encara que més a poc a poc.

9. Perquè volem prendre part en un projecte de construcció del nostre país

La construcció d'un Parc Natural és un projecte que pot aplegar els interessos d'una varietat important de col·lectius: és un projecte que interessa els científics, els excursionistes, els caçadors, els planificadors, els propietaris forestals, els estudiosos...

I és igualment un projecte que pot aplegar les voluntats d'un nombre molt important de ciutadans que veuen, impotents, com el seu propi país va degradant-se i empobrint-se i com, cada dia més, els és difícil de reconèixer-hi aquelles característiques amb les quals podien identificar-se i que fan que ens sentim part d'un paisatge i d'una cultura.

La construcció d'un Parc Natural és, abans que res, un projecte.

En aquest sentit, és un procés en el qual una col·lectivitat molt àmplia de persones i de col·lectius debat amb si mateixa quina és l'orientació que vol donar al desenvolupament dels seus recursos.

Nosaltres volem obrir aquest procés de confrontació dels interessos i de diàleg sobre quin és el futur més desitjable per a la majoria i entenem que aquesta és una bona manera concreta de contribuir a la construcció del nostre país.

10. Perquè volem construir el futur.

La nostra experiència de cada dia va mostrant-nos quines són les limitacions, les dificultats i els problemes del model de desenvolupament de la nostra societat.

La construcció d'un Parc Natural és un projecte portador de futur en el qual ens comprometem com a poble a respectar la terra que ens sosté, a usar-la assenyadament i a mantenir-la viva per a les generacions que han de seguir-nos.

LES POLITIQUES CULTURALS VISTES DES D'UN POBLE PETIT

Ponència transcrita de la 1a. Conferència d'Hommes i Dones d'Esquerra
Gener 1986

Les persones que vàrem intervenir en la Conferència emmarcades a l'àmbit de la Cultura iniciarem la comesa amb un retard d'una hora llarga i amb la voluntat de contribuir una mica a la distensió de tots els qui, com nosaltres, estaven fatigats per una jornada molt llarga.

Com que d'altra banda, l'essencial restava escrit en el document que havia preparat Eduard Delgado, la llicència ens semblava lícita i tots plegats vàrem permetre'ns de tractar la qüestió des de perspectives particulars.

A mi em tocava de parlar de les polítiques culturals a les comarques i vaig fer-ho explotant l'anècdota de la petita comunitat on convisc amb prop de 2500 persones més, ben aprop de Girona.

Fet aquest pròleg, respectaré en l'essencial la transcripció de la meua intervenció corregint allò necessari per fer entenedor en un text escrit allò que es transmet d'altres maneres en el discurs parlat.

Es tractava, en aquell moment, d'esbossar una política cultural d'esquerres per a les comunitats petites i deïa, més o menys, així.

Una forma d'arribar a esbossar quina política cultural d'esquerres és possible als pobles i a les comarques consisteix a contemplar quina política hi fan les dretes i a interrogar-se si la inversa fóra una bona opció.

Ara fa vuit dies, al poble on visc, hom va poder assistir a una exhibició extraordinària de política cultural de dretes. El poble és petit i compta com equipaments amb usos culturals amb les escoles dites "velles", un ateneu que també és vell i una fàbrica podríem dir-ne abandonada.

Deixeu-me situar-vos una mica millor. De les escoles "velles" se'n diu que són velles perquè n'hi ha unes de noves. Avui dia serveixen de dispensari, guarderia, emissora de ràdio i magatzem d'indescriptibles. Les escoles velles són l'esperança màxima del reequipament cultural del poble.

L'Ateneu, herència d'un moviment obrer molt viu abans de la guerra, és un local amb dos noms: "El nostre cinema" i "el nostre cafè". Com a cinema sembla que té poc futur: no hi ha pel·lícules perquè l'antic concessionari va deixar deutes a les distribuïdores i aquestes han castigat el poble sense cinema si l'Ajuntament no paga. Com a cafè, una delícia: cartes, amabilitat

i dinar a bon preu. Resta la sala on s'hi representen els pastorets i que els de Rialles, cada dia més seriosos, intenten de programar amb moltes dificultats.

I la fàbrica, de notable tall modernista, que anem convertint en desastre polivalent: ball de la festa major, piscina i, per favor, seu del futur Ajuntament.

Tot això en el context d'un pla general d'ordenació urbana pensat per a 35.000 persones - seguim sent 2500 - perquè al nostre poble hi ha un polígon industrial, el que vol dir que hi ha dues comunitats, la d'origen i la immigrada, aquesta darrera resident de forma majoritària als "pisos del polígon" també anomenats Yang-xam-po per les forces vives.

A la vista d'aquesta situació, l'Alcalde, que és una excel·lent persona, treballadora i noble on n'hi hagi, va dir: "Sabeu què farà? Faré venir els parlamentaris del meu partit (KIU) i els explicaré la situació, però vosaltres veniu a ajudar-me a acorralar-los bé i ja veureu que la cosa funcionarà". A la llum d'aquesta convocatòria, vàrem aplegar-nos els representants de diversos grups que intenten anar empenyent projectes com una publicació local, l'emissora, un grup de patinatge, les infalibles sardanes, l'associació de pares, Rialles...

De l'altra banda, hi havia un diputat al Parlament espanyol i un altre al català, acompanyats d'un tècnic. La reunió va iniciar-se amb un missatge sorprenent per part del diputat a Madrid, missatge que va irritar alguns dels assistents. Va dir-nos: "El primer que vull fer és felicitar-vos en nom de Catalunya, per tot el que esteu fent pel país...".

Primera reacció, perplexitat. La major part dels presents fan allò que fan pensant en si mateixos o, com a màxim, en el fill dels veïns. Què vol dir això de treballar pel país?

Segona reacció, indignació moderada: qui és aquest senyor per parlar en nom de Catalunya?

Superat un minut de desconcert, afegí: "Bé, quins problemes teniu? Anem per feina". L'Alcalde manifestà seguidament; "Estic molt enfadat amb vosaltres perquè ja fa temps que us demano (no sé quants) diners per arreglar les escoles velles i només me n'heu donat 300.000". Ràpid contraatac del parlamentari: "Escolta, digues-me què heu fet". "Home, hem tramitat una subvenció a la Diputació i només me n'han donat 300.000. Heu de pensar que ens en fan falta dos milions i que estem disposats a posar-n'hi un".

Arribats a aquest punt comença la veritable exhibició del diputat a Corts: "Entre tu i jo, a partir d'ara entrem a la segona fase. Considerarem que les 300.000 són una mena de primera fase i tu i jo ens preocuparem de la segona fase, ja me'n cuidaré". Els assistents es miren, alguns amb sorpresa, els altres amb complicitat: ja tenim segona fase.

Continua: "Qué més us passa?". Algú manifesta que els nens que van a patinatge a la pista de la fàbrica és freqüent que s'estimbin perquè hi ha molts forats. Un dels assistents respon, provocant murmuris d'aprovació, que no hem de confondre temes: l'esport és l'esport i la cultura és la cultura. El tècnic que acompanya els dos diputats nota que ha arribat el moment de fer una aportació: suggereix que els nens patinin allà on no hi ha forats, així no cauran.

S'aborda el tema del cinema i el tècnic insisteix: "No patiu, si el problema és que no volen llogar-vos pel·lícules de 35 mm, llavors llogueu-les de 16 mm". Algú respon que això no pot fer-se perquè la sala és molt gran i la projecció no es veuria. El tècnic insisteix: "Escurceu la sala, acosteu el projector a la pantalla, vosaltres mateixos...". El fan callar.

L'Alcalde no es dona per satisfet, ara per ara només ha aconseguit una quantitat indeterminada de "segona fase" i dos consells absurds, i emprèn un atac per sorpresa: "I allò que m'havieu promès de l'enllumenat dels carrers, que encara m'ho deveu, que ho havíem pactat?". El diputat no es deixa sorprendre: "Saps el telèfon d'en Soy?" (representant de la Generalitat a Girona). Li donen el telèfon i es retira uns minuts a una sala annexa. Quan surt ens comunica radiant que "Ja tenim enllumenat".

Algú manifesta el seu desconcert: hem anat a la reunió a parlar de la problemàtica cultural del poble i, a punt de sortir, tenim una segona fase i l'enllumenat d'alguns carrers. En cap moment s'ha parlat del que fóra convenient de fer a les escoles velles o a l'ateneu o a la fàbrica. Ni tan sols s'ha considerat la conveniència e inconveniència de deses timar alguna d'aquestes instal·lacions i de pensar en quines haurien d'ésser les prioritats d'inversió en funció d'unes voluntats d'ús. Només hem anat per feina, certament: els uns a plorar i els altres a atorgar.

A aquesta persona se li diu que tot el que ha comentat és molt interessant i se li demana el telèfon per tal de posar-lo en contacte amb el diputat ponent de Cultura de la Diputació. Dono fe que l'entrevista s'ha produït.

Ja fora de la reunió, els assistents es fan reflexions i intenten valorar-la. Els uns estan contents perquè han pogut comprovar que la plorada ha funcionat: l'any que ve tornem a convocar-los i ja veurem què raja... D'altres es manifesten molt decebuts perquè constaten que el parlamentari més actiu durant la reunió -- l'altre va tenir la dignitat de no obrir la boca -- li és del tot indiferent allò que ens proposem de fer, ni tan sols hi ha volgut entrar en el terreny del qualitatiu, s'ha limitat a atorgar dues concessions materials. Algú comenta que és com si ens hagués dit: "allò que feu ens és del tot igual; els intercanvis que puguin produir-se a la vostra comunitat, els problemes lingüístics, educatius, associatius, escolars, esportius... ens són indiferents, no volem entrar-hi. Digueu-nos

què voleu i, si podem, us ho donarem i, si no podem, us donarem alguna altra cosa". Un altre es pregunta com és possible que un parlamentari a les Corts decideixi que ha arribat l'hora que es comprin taules i pintura per un hipotètic centre cultural i que un poble ja tingui enllumenat.

Qui decideixi què o amb quin criteri decideix és quelcom d'una opacitat sorprenent i pertorbadora. A l'hora dels comentaris reprèn força la dimensió vitriòlica: "Són els de sempre", "s'ho fan entre ells"... Al carrer fa una mica de fred; l'any que va ens donaran potser estufes públiques.

Fins aquí la broma -- es tracta de distendrir-se una mica, no? --. M'agradaria fer tres afirmacions constructives que em sembla que poden esbossar una política cultural de progrés en les petites comunitats.

El primer problema que se'm planteja és el fet que el territori dels pobles i de les comarques és estructurat en funció de necessitats que, en una bona mesura, són alienes a la pròpia col·lectivitat. És a dir, si en un moment pensat el territori rural o costaner, el territori dels pobles i les comarques era estructurat per una lògica de la producció que els era pròpia, això és cada dia menys cert. Cada dia més, el territori s'estructura en funció de necessitats de lleure dels qui viuen a les ciutats, en funció del potencial turístic, en funció d'un hipotètic polígon industrial, en funció de la necessitat de protegir espais que s'han deteriorat. La presència creixent d'aquest dictat aliè dificulta o entrebanca la possibilitat de copsar el significat actual del territori -- un bon alcalde d'esquerres definí el territori com "l'espai físic de la llibertat"--, obstrueix la comprensió d'algunes de les dimensions materials de la vida de cada dia i, conseqüentment, complica la construcció d'una identitat col·lectiva dinàmica. En aquest sentit és simptomàtic l'èxit de manifestacions atàviques o orientades a contemplar el passat: Pastorets, sardanes, retrospectives, fotogràfiques, jocs infantils als quals hi participen més pares que nens, festes majors invariables configuren un panorama tancat i poc permeable en el qual no hi té lloc la pintura (on podria contemplar-se?), la música (concert passí, però música no cal), la televisió (és galàxia a part)...

Un segon problema és relatiu a la dificultat que les petites comunitats tenen per identificar i diagnosticar els problemes que pateixen quotidianament. Aquest problema afecta també a les grans ciutats però aquestes tenen sempre la possibilitat de destinar persones a la recerca i a l'acció. En canvi, a mesura que va decreixent el volum de la població, aquesta possibilitat pot reduir-se a quasi res i se suporta únicament en l'esforç voluntari, poc ordenat i exercit precariament per algunes persones isolades o per associacions que viuen eventuals períodes de creativitat.

Un tercer problema rau en la dificultat de generar solidaritats dinàmiques, de promoure l'abordatge en comú dels

problemes que afecten al comú. Heu de pensar que, com més petita és una col·lectivitat, la problemàtica de la vida de cada dia es viu més globalment i es troba més impregnada de les distorsions que provoca l'existència de recels, de precedents mal viscuts, de petits litigis que tenen nom i cognom. En aquest sentit, la gènesi d'una col·lectivitat dinàmica passa per un procés d'objectivació de les percepcions recíproques, de determinació -- mínimament objectiva i mínimament prospectiva -- de necessitats comuns, d'estructuració d'estris senzills d'acció que permetin donar resposta a les qüestions que són suscitades pel viure quotidià.

Resumeixo, i perdoneu la premsa, em sembla que la política cultural relativa a comunitats no urbanes hauria de consistir bàsicament en:

- 1r. Promoure una identitat col·lectiva i unes solidaritats dinàmiques, propiciar una perspectiva útil per a l'abordatge en comú dels problemes. En aquest sentit, gosaria dir que si les associacions funcionessin bé -- en el sentit de funcionar democràticament i oberta -- s'hauria fet el pas més significatiu. I si les institucions locals fossin permeables als indicis de dinamisme de les associacions, el problema fóra resolt en l'essencial.
- 2n. Perquè això sigui possible, és necessari que les petites comunitats disposin d'instruments d'anàlisi i de diagnòstic de les seves realitats de cada dia: l'escola, el club esportiu, l'augment dels tributs, l'obertura de la veda, l'aldrull dels joves a les nits d'estiu, la circulació excessiva a la carretera són qüestions que tothom viu en primera persona i que s'analitzen amb dificultat i sense perspectiva. El suport a la creació de prismes d'anàlisi que no siguin el mestre, l'arquitecte municipal o el secretari de l'ajuntament és la condició.
- 3r. I una segona condició és que la col·lectivitat tingui opció de prendre part a l'ordenació del seu territori -- que és quelcom més que opció a defensar els interessos particulars de cadascú --.

Evidentment, aquesta opció ha de cercar-se més enllà de la posta en funcionament dels estrictes dispositius administratius. Tot allò que pot contribuir a millorar la percepció del propi entorn és una contribució a l'augment de la capacitat d'actuar-hi. Algunes arts tenen aquí un paper significatiu.

- 4t. Finalment, i això és un afegit al que vaig dir a la Conferència, els pobles petits pateixen un problema d'infraestructures materials per a la cultura. Transitòriament, un programa de suport logístic a iniciatives culturals locals, fóra d'una eficàcia

enorme: trobades de persones que han pres la iniciativa d'emissores o publicacions locals, serveis de préstec de plafons, equips de llum i de so, assessorament a la difusió, informació sobre manifestacions culturals properes basada en el circuit que funciona amb tanta d'eficàcia quan es tracta del ritus de les festes majors... tot això pot permetre, a un cost absolutament raonable, de reprendre vida pròpia a moltes de col·lectivitats.

La política cultural que ara mateix puc contemplar consisteix -- quan supera el joc de "voleu una sala, doncs us donarem un enllumenat" -- en la prestació de serveis estranys a la col·lectivitat -- que se suposa que aquesta ha d'assumir perquè pertanyen a l'esfera sagrada dels símbols nacionals --, però contempla molt rarament el suport als dinamismes que cada col·lectivitat posseeix. Em sembla que es tracta d'això darrer.

SANDY

Text inclòs a "Illes. Busquem una nova vida". Barcelona: Ed. Minyons Escoltes i guies. Sant Jordi de Catalunya, 1980.

Sandy, els aplegava cada vespre
sota l'arbre.

Per a deixar córrer les hores
va bé tenir un arbre,
i Sandy l'havia plantat.

Els vagabunds no preguntaven gaire:
trobant-se en tenien prou.
L'errar els havia dut a l'illa,
l'arbre els aplegava.

Cadascú aportava les seves cançons,
i totes eren noves
perquè cadascú venia
d'un indret diferent.

Només el silenci sobtat de les ones,
o l'hora de Libra dalt del cel,
els emmudien
i llavors, Sandy
repremia la conversa:

Ve't aquí
quines eren les preguntes,
quan les mans prenien les mans
i acariciaven els cabells.

Qui havia trobat l'illa?
Com se n'aprenia el camí?
Per què el vent era càlid?
I les flors obertes sempre?
I la mar neguitosa?

Ningú no ho sabia del cert,
peró la llegenda prenia forma.
A poc a poc,
nit rera nit,
aná naixent.

I Sandy la repetia
per als nous vinguts.

Tots s'aturaven a escoltar-la
perquè la història de Sandy
era, ells ho sabien,
la història de tots.

Ja fa temps d'això
però el record persisteix.

Els uns diuen que si era una noia,
que li agradava posar els peus a terra,
que s'estimava més el Fang que el ciment.

Els altres, que si era un noi
cansat de fer cada dia el mateix camí,
i que començà a caminar per un de nou.

Es igual, potser;
el que importa és que sapiguen
que ja havien arribat al final...

I que havien de tornar a començar.

La llegenda diu que, un dia,
algú prengué un tros de terra
i l'empenyé mar endins.

Les ones ho varen comprendre
I s'endugueren l'illa
lluny, lluny, lluny, de la costa.

Ja mai més
l'illa no havia de pertànyer
a ningú.
Seria un lloc de pas.

Havien de passar-hi
les cançons dels tristos,
la seguretat dels que dubten,
l'amor dels que es troben sols.

Així ho havia dictat una mà de pare
que, diguem-ho clar,
estimava els seus fills,
però...

Però potser no podia fer més
sinó callar,
atorgar confiança,
deixar una illa, petita,
incerta, enmig de la mar.

I ningú no en sabia res.

Només el vent en xiulava
la tonada, els dies boirosos.
O les gavines en duien a les ales,
els colors.

Digueu:
qui s'escolta el vent?
qui contempla les gavines?

Doncs:
qui podia saber de l'illa?

I els qui en sentien quelcom
hi anaven arribant.

La llegenda diu:

que es feren cabanes a la platja
que pescaven cargolines
que dibuixaven amor a la sorra
que tenien temps
per a escoltar-se els ocells
que aprenien del mar danses noves
que varen inventar un nou llenguatge.

I continua:

que aplegaren les cabanes
fent una casa de tots
que descobriren quelcom
sobre la pau
que estaven contents

I el vent, i les gavines,
duien nous missatges a terra.

I altres els escoltaven
I trobaven forma de fer la travessia.

Inevitablement, en arribar,
tots els vagabunds
explicaven coses estranyes
d'una ciutat,
d'un país,
d'aparells que parlen,
de màquines,
de persones calculadores
I calculades.

I els de l'illa
escoltaven silenciosos.
Pensant, pensant.

Pensant.

Fins que un dia, diu la llegenda,
Sandy prengué una canoa
per acomiadar-se un capvespre:
tornaré -- digué --.

Les seves petjades,
impreses a la sorra,
eren una pregunta
que els altres contemplaven
furtivament,
pensant,

I després, miraven enllà.

Quan Sandy tornà,
la mirada li havia canviat:
els ulls no li lluien tant, potser,
però la mirada era més serena.

Alguns ho endevinaren
i feren també viatges d'anar i tornar:
els calia veure per a saber,
s'arriscaren per a comprendre..

La llegenda explica
que una nova conversa s'escoltava a l'illa
Parlava de l'altra banda del mar,
de la gent d'unes ciutats,
de la gent trista,
de la gent...

A la casa de tots,
construïda al costat de l'arbre,
cançó i treball s'enllaçaven
amb un neguit:

Calia que a l'illa
tothom hi tingués el seu lloc,
però més enllà,
més enllà...

Calia tornar les cançons als carrers.

I algú emprengué un viatge
per a no tornar
si no era en el pensament.
Als altres els dolgué,
però ho havien comprès.

Era difícil, però
calia creure,
calia creure per a marxar,
calia creure per a marxar a la ciutat.

I valia la pena de creure...

Perquè, un vespre,
la marinada
retornà fins a l'illa
la cançó de l'arbre.

Astorats, varen aplegar-se
per escoltar,
per estar-ne segurs.

I es miraven als ulls
com si es diguessin:
és cert?

I, encenent un foc,
més gran que mai,
tothom va ballar la cançó
que el vent duia de tan lluny.

Mai com aquella nit
no havien sentit tan viu
el significat de l'illa
del mar
de les ciutats
dels homes.

I, diuen,
a les ciutats es va escoltar també
la dansa dels vagabunds
Diu que la gent obria les finestres
que els nens dibuixaven dofins
I que els vells
menjaven taronges a les places.

La llegenda,
com totes les llegendes,
s'esborra.

Resten el vent i les gavines,
i unes petjades
impreses a la sorra.

I resta el sentit de tot plegat

Els vagabunds havien comprès,
havien cregut
havien estimat,
Ara sabien quin era el seu compromís.

Els uns arribaven a l'illa;
d'altres en marxaven
per a conèixer el dibuix de l'horitzó;
d'altres, en fi, no tornaven més.

Però el vent, sempre
portava la seva cançó algun dia
i a la casa de tots
es feia un silenci religiós
per a escoltar-la.

Aquest poema ha estat escrit
perquè t'adonis
que Sandy és com tu.
Que, potser,
els vagabunds
sou vosaltres.

Que l'illa existeix.

Resten unes petjades
que semblen perdre's en la mar.
I un eco distant
que el vent retorna.

I una pregunta que,
misteriosament,
voleia
per a tu.

Algú em demana que expliqui d'on ve la cançó de Sandy.

Per a contestar, hauria d'explicar dos contes...

Voleu saber-los?

El primer conte us diria qui podria ésser Sandy.

Una Sandy va existir realment: era Sandy Denny i cantava folk-rock amb el grup Falport Convention.

Al jardí de casa seva, a Londres, hi havia plantat un arbre. A sota s'hi aplegaven, un cop a l'any i durant dos o tres dies, molts dels cantats i instrumentistes del folk britànic i cèltic.

Cadascú comunicava als altres les seves troballes; cançons, balades, acords, instruments... I, entre tots, decidien qui podria divulgar millor cada tonada, quins grups podrien formar-se, com seguir treballant...

Eren uns dies lents, d'una pau immensa, que esquinçaven la boira del Nord per a obrir-hi un camí de contacte, de treball, de creació.

Sandy és morta, però quan li escolto la veu modulant-se com el vent en un canyar cantant "Blackwaterside" em recordo sempre del seu arbre i em pregunto com deu tenir les fulles aquesta tardor.

I estic segur que els seus amics, cadascú en un camí diferent, també se'n recorden quan veuen un arbre com aquell. I, baixet, baixet xiulen una tonada.

I em sembla que l'arbre la sent. I Sandy també.

Oi que sí?

-- -- -- -- --

El segon conte parla de la gent de les illes.

De gent de les illes n'hi ha molta. Molta més que no pensem. I més a prop nostre que no diríem.

Jo vaig tenir la sort de conèixer-ne alguns: de primer, pocs, però amb el temps m'he anat adonant que n'hi ha altres, i altres, i altres...

Si voleu, us ho explico una mica, no gaire, perquè el gos que tenim a casa ja fa estona que em diu que hem d'apagar el llum i deixar-lo tranquil a la seva estora.

Mireu, primer de tot em vaig adonar de l'Imma, potser perquè en la seva mirada em semblava trobar-hi la profunditat de la mar. I em preguntava: com és que mira des de tan endins? La veritat és que encara no ho sé, però no m'amoïna: m'agrada saber que és així.

Després va ésser l'Agustí que pregunta i pregunta, perquè la veritat l'apassiona i el crida des de lluny. Però l'Agustí és amo d'aquest neguit profund que l'ajuda a trobar una calma que escampa per l'aire amb paraules lentes i un gest d'enigma.

Un altre dia vaig topar-me amb la Isabel, l'Elisabet i la Montse: són ben diferents, però això no impedeix que s'estimin. La Isabel, de mirada penetrant, sembla veure lluny en les matinades del Vallès, quan es lleva al matí i obre la finestra, abans de baixar a donar un cop d'ull als conills. I a les flores, que no li volen acabar de créixer. L'Elisabet, amb cara de sorpresa i meravellant-se de tot, contemplant a poc a poc els que s'estima i dient: "Que bé si no calen paraules!". La Montse, enèrgica i decidida enfora, però amb un dubte a dins: un dubte

que va resolent a poc a poc per a poder satisfer unes ganes boges de fer les coses ben fetes i per a poder controlar tota la seva força i utilitzar-la a poc a poc.

Més tard va ésser el Totí. Del Totí m'impressionava la seva capacitat per a ésser del seu poble, per a estimar i treballar molt com si això no fos res.

I la tendra sornagueria d'en Joan, que sembla desvagat però que està a prop.

I en Tinet, rigorós, exigent, sensible, ordenat, però comprensiu més enllà dels límits que ell mateix s'ha imposat.

I la tremolor de la veu de la Dolors que sap tan bé quin és el treball de reunir la sensibilitat i la raó.

I en Pere que no para de fer gresca, que sembla dur de vegades, però que tu saps que per sota pateix per a fer contents els qui el volten.

I la immensa paciència de la Glòria, la tensa emoció que dedica a explicar-se perquè vol que l'entenguin. I com que té molt a dir, per això parla a poc a poc...

I el Pep, i altres... No us vull cansar.

Perdoneu que en parli tant, però és que per a mi han esdevingut molt importants.

Un bon dia, una nit per a ésser més exactes, vaig reunir les dades de la llegenda i vaig escriure per a tots ells el conte-cançó de Sandy.

Els hi volia llegir, però no ho vaig fer de moment. Potser no n'era l'hora encara, o simplement no vaig ser-ne capaç.

Vàrem dir-nos adéu i un lloc va restar buit. Tan buit que ja mai més no podrà tornar a omplir-se de la mateixa manera.

Però...

... alguna cosa restava pendent: l'eco del darrer mot vibrava en el lloc buit.

Quan vàrem tornar a veure'ns, ells tornaven de l'illa i ens n'explicaven el camí. Ja hi havia més companys al voltant: aquell dia vaig conèixer l'Elisabet (una altra Elisabet), en Ferran, en Josep, en Francesc i en Jordi.

Una mà havia escrit per a tots:

Testimoni del nostre
pas, gavina,
has estat
serena
davant les tensions
ferma i tranquil·la
quan vibràvem
plens de joia i de recança
patint,
estimant, vivint,
creixent
set dies plens.

Present

sempre.
T'hem fet
eix d'un record
únic

i símbol alhora.

Llavors, també, vàrem llegir plegats el conte i vàrem dansar. Jo me'n recordaré sempre d'aquella dansa que em va descobrir que dansar és conduir la mà d'un altre i deixar que l'altre condueixi la teva, fins que arriba un moment que ningú condueix ningú, només la dansa, la música de tots.

I quan vaig retirar-me per a veure'ls -- que lent és el temps a vegades! -- vaig adonar-me que tot dansava: els cossos, les llums, els sons, l'aire... i que l'espai sencer s'omplia d'un projecte de vida.

Tenien -- teníem -- un lloc nou: jo havia vist néixer una illa.

Aquella nit la lluna era immensa, roja, i plorava una llàgrima d'esperança.

.....
I el temps feia el seu pas.

.....
I, seguint el camí que m'havien ensenyat, vaig poder arribar fins a la primera de les illes. I saber que era veritat. El conte no era només un conte.

M'ho varen confirmar les gavines i ho vaig veure a la sorra: quan les onades del capvespre, ínfimes, silencis, omplen amorosament el rastre d'uns passos que es perden en la mar.

Encara ho podreu trobar si hi aneu.

No puc donar-vos gaires pistes: ho coneixereu quan trobeu una platja on les pedres són de colors, quan sentiu aquesta platja envaïda de l'escalf de l'amistat dels que us volten, quan tingueu la certesa que hi ha un camí per a fer plegats, quan no us neguitegui el dubte de saber que al fons del cor dels homes i de les dones hi vibra un misteri...

Ja ho veieu, no és gaire ajut per a trobar-ne el camí. Però no us puc dir més.

Des d'ara les paraules les ha de dir cadascú.

La gent de les illes ho saben; cal arriscar-se.

Cal arriscar-se a parlar.

Cal arriscar-se a estimar.

Cal arriscar-se a treballar.

Cal arriscar-se a creure.

Per això les seves petjades es perden en una mar de neguit i de calma. I per això la mar les estima i té cura de no esborrar-les.

Les cercareu?

Des d'ara, les paraules les ha de dir cadaescú.

I els fets seran els de cadaescú.

Només així podran ésser per a tots.

P.D.: Rellegeix-ho aquests fulls bastants dies després d'haver-los escrit i m'adono que haig de rectificar una cosa.

Deia que un lloc havia restat buit, que mai més podria tornar a omplir-se com abans.
Ara veig que m'equivocava: el mateix lloc torna a ésser ple; les persones són unes altres, però allò que omple el lloc s'assembla.